ČČH

ČASOPIS ČESKÝCH HOUBAŘŮ

ČESKÝ MYKOLOGICKÝ SBORNÍK

ACTA SOCIETATIS MYCOLOGICAE

Založil, vydává a řídí Dr. F. Smotlacha

Vychází za podpory hl. města Prahy, ministerstva zemědělství a lesnictví (prostřednictvím ČMS) a Č. badatelské rady.

Praha, v listopadu 1943.

Vědecký list (orgán)
ČESKÉ MYKOLOGICKÉ SPOLEČNOSTI
A MYKOLOGICKÉHO ÚSTAVU V PRAZE

ČÍSLO 1.-2.

ROČNÍK XXIII.

Tiskem Otakara Stivína v Praze II., Vojtěšská ul. č. 8.

COMMONWEALTH MYCOLOGICAL
31 JAN 1961

Zprávy o výzkumu hub v r. 1943.

Zvonovku pastvištní zaslal nám v pol. července 1943 p. K. Krčan z okolí N. Města n. M. Rostla tam na pastvině. Stejně jako prášilka šedá a jiné podeštné houby. Doporučili jsme mu, aby zvonovku nesbíral k jídlu, neboť by se snadno mohla zaměnit se zvonovkou podezřelou, která způsobuje otravy. Naproti tomu prášilka, která roste v létě všude na trávnících a na cestách trávou porostlých, je jedlá a chutná. Naším působením od roku 1910 sbírá se nyní na mnoha místech všeobecně.

Klouzek sličný roste hojně v lesích mezi Rožnovem a Bečvou na Moravě. Náš spoluprac. arch. Jiří Ministr nám sděluje, že v tamním kraji je nikdo nesbírá, neboť tam pokládají většinou všechny houby slizké za jedovaté. Upozornil jsem již ve svých článcích a přednáškách, že slizkost hub byla v dřívějších dobách pokládána za znak „prašivosti" a jedovatosti. Dnes ovšem víme, že sliz na houbách je ochranou jejich před deštěm, chladem a hmyzem a že je to látka jedlá, ba dokonce chutná. Arch. Ministr poslal nám také drobné oříškovité plodničky jelenky obecné, nalezl je v lese vyhrabané pod břízou. I o tom jsme psali v ČČH.

Nezdar při pěstování žampionů sděluje nám rovněž p. arch. Ministr. Dal je letos do poloteplého pařeniště ve formě obvyklé násady z obchodu. Vůbec mu tam letos nevyrostly. Nasázel pak tam okurky, ty však se mu zkazily. Přičítá to vlivu podhoubí žampionů.

Holubinku zlatovou a celou řadu jiných hub, na př. lakovky, much. žonkylové atd. poslala nám v červnu a zač. července pí. B. Vymazalová z Kyjova. Sbírá je zejména v lese „Chrástu".

Pahřib hřibovitý čili vrzavka (Ph. varium Fr.) byl nám letos posílán jako doklad k výzkumu od konce června a donesen i do našich přednášek v červenci. Koncem června sbíral jej v okolí Č. Skalice pan řed. Kolařík. Roste až do pozdního podzimu.

Bedlu Friesovu, o které jsme svého času psali v ČČH, sbírala pí. Věra Černá v Rokycanech na stinném místě pod lískami ve své zahradě. Také mně vyroste každoročně na mé pokusné zahradě na Zámečku pod lískami. Není zde nějaké spojení s liskou?

Konec července 1943 má místy, kde napršelo a kde je vlhko, ještě dosti hub, kdežto v místech, kde je sucho, houby nerostou. Na Zbirohu našel 20. VII. p. Ing. Fürbeck 3 kg krásných hřibů smrkových z trávy a mnoho dalších jiných hub, z nichž mnohé dali jsme do výstavy v „Pomoně" na Václ. nám. Ráz hub v té době byl zářijový. Rostly: bedla vysoká, pavučinec bělofialový, křemenáč březový, loupák obecný atd., atd.

Dva tři deště v druhé pol. srpna 1943 na Hradecku způsobily konečně, že po delším suchu začaly růst ve značném množství. V době od 19.—23. VIII. všude ve smrčinách na vlhčích místech objevily se hříbky. Šťastní a schopní sběratelé začali nosit první kila nakládaček. Avšak náhle přišla opět horka, ukončená večer vždy větrem, který sice způsobil malé ochlazení, avšak zároveň vysušení. Tak se stalo, že na př. 23. VIII. našly se hříby (všechno je to B. bulbosus) obecné, místy zdravé (v prohlubinkách v mechu), místy však ve větším suchu úplně suché. Novohradečtí houbaři si stěžovali, že našli sice mnoho hříbků, ale již úplně zaschlých, nerostoucích, červivých.

Suchomilné a teplomilné hřiby rostly r. 1943 na konci srpna ve značném množství, jak tomu svědčí houby donesené i poslané i do ústř. poradny (ústavu). Tak vzácný hřib hedvábný (B. sericeus) byl sbírán Ing. B. Sokolem ve 14 většinou velkých kusech v háji u M. Chuchle (22. VIII.). Také do poradny na Zámeček bylo posláno několik letních vzácných hřibů, jako satan a hřib satanovitý. V dubinách rostly koncem srpna přes značné sucho kozáky dubové.

Dr. F. Smotlacha:

Houby všem.

(V našich lesích roste 1500 druhů poživatelných hub. — Skutečně jedovatých je pouze deset.)

Když jsem v letech 1907—1913 pracoval na podrobném výzkumu českých hub a poznal na svých prvních veřejných přednáškách, kursech, houbařských vycházkách a výstavách veliký zájem našeho lidu o houby a přitom i nesmírné bohatství hub v našich lesích, přišel jsem na myšlenku, že by se toto bohatství nemělo ztrácet téměř bez užitku (jen jako hnojivo pro lesní stromy), nýbrž, že by mělo býti využito

Obr. 1. *Bedla odřená* (L. excoriata Sch.) jest známá naše bílá jedlá houba rostoucí všude v Evropě. U nás je hojná na podzim na strništích. Patří tedy mezi houby rolníka, při čemž od žampionu liší se bíl. výtrusy a bíl. lupeny. Kl. 7—10—12 cm široký, zprvu hrbolatý, později zploštělý, za suchého počasí na povrchu rozpukaný, jinak hladký a celistvý, na okraji po odtržení závoje nepravidelně ověšený. Tř. válc. dosti tl. a dl., na okraji s jednoduchým zubatým prstencem. Je to houba pozdního léta a začátku podzimu. Někdy objeví se i na mezích, pastvinách i stráních. Houba jedlá, která však teprve naší propagací počíná se větší měrou sbírati, stejně jako jí podobná, avšak téměř polokulovitá a bělejší bedla stydlivá. (L. pudica Bull., naucina Fries), jež se liší mimo to i zarůžovělými lupeny a výskytem od jara do podzimu. Roste roztrouseně všude v polích, zvláště na půdách těžkých. Zřídka v lesích. — Foto prof. Jaromír Kolařík ve Vsetíně, arch. ČČH, napsal Smotlacha.

k rozmnožení potravin a pochutin pro všechen náš lid. Poznal jsem totiž již tehdy, že většina z našich hub dosud za jedovaté, podezřelé nebo prašivé, a to i úředně a ve škole, pokládaných je naprosto nejen neškodná, nýbrž naopak namnoze nejen jedlá, nýbrž i vynikající chuti. Tak jsem zjistil již za svého mládí, že na Hradecku velmi si pochutnávají na všech druzích modráků, které v knihách a na trzích byly pokládány za jedovaté a nebezpečné a stejně jsem zjistil, že holubinky, které se tehdy na trhu nesměly objevit, jsou odedávna na Hradecku sbírány k jídlu a podobně to bylo i s jinými houbami. Viděl jsem, že tehdejší průzkum hub po stránce jedlosti a jedovatosti byl velmi nedokonalý a proto jsem se rozhodl zkoumat české a moravské houby

nejen systematicky po stránce druhů a odrůd, topograficky a kalendářně (kdy a kde rostou), nýbrž i po stránce jejich hospodářského významu, po stránce jejich jedlosti a jedovatosti. Proto jsem také velkou většinu hub, které se mi dostaly do dneška u nás do rukou (přes 2300 druhů), prozkoumal i po stránce jejich jedlosti.

Výsledek tohoto výzkumu je velmi pozoruhodný. Kdežto r. 1910 bylo ještě v běžné literatuře prohlašováno nejméně 200 druhů hub za jedovaté nebo podezřelé a velká většina všech našich hub za škodlivé nebo nebezpečné prašivky a jen asi 100 druhů bylo pokládáno za jedlé (z toho jen 50 úředně, 50 neúředně lidem), zjistil jsem do dneška u nás 1500 druhů hub požívatelných, neškodných, tedy v podstatě jedlých, z nichž jsem vybral 1000 druhů dobře jedlých. Většinu hub jedovatých a podezřelých jsem prozkoumal a zjistil, že skutečně jedovatých se zvláštním speciálním jedem je u nás pouze jen asi 10. Znát dřívějších 200 druhů jedovatých a podezřelých, to byla celá věda. Kdežto dnešních 10 může znát každý a zejména nebezpečné tři, které způsobují velkou většinu nebezpečných i smrtelných otrav, t. j. muchomůrku zelenou, muchomůrku bílou a závojenku olovovou. Tu mohou a mají znát již děti v první třídě obecné školy, zvláště tam, kde se chodí na houby. A tak dnes, když přijdeme do lesa a známe houby jedovaté, můžeme říci, že z ostatních velká většina je jedlých. Ovšem to neznamená, že by každý mohl všechny ty houby sbírat. Zde platí přísné pravidlo „Sbírej jen ty druhy hub jedlých, které velmi dobře znáš". Vždyť o to, abys poznal všechny houby jedlé, starají se naše houbařské školy, výstavy, přednášky, vycházky a zejména naše poradna, Praha III., Karmelitská č. 14 (Myk. ústav ČČH a ČMS). Po našem venkově, všude v Čechách a na Moravě, existují dnes četní spolupracovníci, kteří stejně jdou za naším heslem „Houby všem".

Do našeho tisíce druhů vybraných jedlých druhů hub počítáme především všechny hřibovité, až na tři druhy hořké a hřib satan, které se dají sice za určitých podmínek požívati, avšak mezi náš tisíc nepatří. Dále jsou to všechny žampiony, límcovky (což jsou vlastně drobné žampiony), třepenitky až na svazčitou, jež je příliš hořká, všechny čechratky, slzivky (až na některé nahořklé druhy), všechny pavučince (přivedl mne k nim v letech 1907—1913 pavučinec čili pahřib hřibovitý (Phlegmatium varium). Tento mně byl již tenkrát oškrabán jako hříbek, několikráte přinesen do poradny, a zjistil jsem ho také již tenkrát na některých houbařských trzích v některých městech. Podle Zahradníka prodává se na př. dávno v Kut. Hoře. Pak sem patří všechny slizáky, plžatky, lišky, všechny terčoplodé, zvláště chřapáčovité až na ucháč podezřelý, všechny mladé pýchavky, všechny štítovky, penízovky, helmovky, strmělky (až na Cordovu) a čirůvky (až na Zvárovu a plavohnědou; jež způsobuje u někoho patrně alergické otravy). Dále sem patří všechny sladké, t. j. nepalčivé holubinky a ryzce, hlívy (až na olivovou), dužnaté choroše atd., atd.

Samozřejmě, že všechny uvedené houby se nehodí ke stejné kuchyňské úpravě, a proto jsem je rozdělil hlavně podle jejich hodnoty kuchyňské, avšak také obchodní a j. na 5 tříd: třídy I.—III. mají po 100 druzích, tř. IV. — 200 a tř. V. — 500 druhů. Do těchto tříd vybraných jedlých hub nečítáme na př. mnohé houby (osvobozené), t. j. dříve pokládané za jedovaté nebo podezřelé, jako na př. much. citronovou (mapovou), pantherovou (tygrovanou), porfyrovou, lišku oranžovou atd. Prostě je lépe pro toho, u něhož se může projevit nepříznivá alergie (idiosynkrasie, autosugesce), aby se varoval „osvobozených" hub vůbec. Podotýkáme, že mnoho neztratí, neboť v době, kdy tyto rostou, bývá les plný mnohem chutnějších hub, a naše práce osvobozovací nesměřovala k tomu, aby tyto houby byly uvolněny k jídlu, nýbrž aby byli odhaleni opravdoví viníci otrav, t. j. houby obsahující skutečné jedy! Tím spíše vystříhejte se hub mírně jedovatých nebo za jistých okolností jedovatých (much. červená, satan a pod.).

Osvobozené houby stojí tedy mimo náš 1000 dobře jedlých hub a ve tř. VI., kdež jest s houbami jedlými, ale méně chutnými, také na 500 druhů hub! A tak máme u nás celkem 1500 požívatelných druhů hub! Již oněch vybraných 1000 druhů, ba oněch 500 z prvých čtyř tříd, nebo i těch 300 ze tř. I., II. a III. stačí pro všechny, čili k tomu, aby se dostalo jedlých hub v dostatku všem!

Dobře jedlých hub je tedy u nás 1000 druhů, avšak my dnes upozorňujeme zvlášť na jednu jedinou, kterou již přes 30 let propagujeme k jídlu na všechny způsoby a ke konservaci, to jest na čechratku podvinutou neboli obecnou, čili také „podvínku" zvanou. Je to moderní houba, která roste nejen v lesích, nýbrž všude v parcích i v soukromých zahrádkách a roste tedy všude tam, kde žije dnes člověk. Dá se pěstovat pod lesními stromy. Vypěstoval jsem ji na své zahradě pod břízami, duby, lipami. Roste i pod borovicemi, smrky atd. Při tom je to houba velmi hojná. V Praze roste ve všech parcích, kde jsou příslušné stromy. Je to houba snadno poznatelná, která se nedá za žádnou škodlivou zaměnit.

Čechratka podle Langera je nejchutnější v omáčce. My jí říkáme od začátku naší propagace hub: houba gulášová.

A stejně jako čechr. podvinutou doporučujeme vedle hub všeobecně uznaných (kodexových) již déle než 30 let celou řadu druhů hub, jež dnes se také většinou prodávají na trzích a z nichž některé byly již nověji uznány kodexem, třebaže tento obsahuje stále jen malou část našich jedlých a cenných hub. Jsou to vedle václavky, m. růžovky a šedivky i bedla vysoká, odřená, odkorálá a stydlivá (pozor na m. bílou, jež má však pochvu na spodu nohy!), čir. májovku, jarní, červenožlutou, nahou, dvoubarvou, zemní, ozimku, topolku (čir. masitou), pen. sametonohou, kuželovou (a máslovou), dubovou, ocasatou, třep. makovou, slzící, vláhomilnou, přívěskatou, bílou (Decandoleovou), pak sem patří hojné letní strmělky čili myší ouška, podzimní mlženka, lakovky, plžatky, zvláště pozdě podzimní borovou čili pomrazku a modřínovou, slizáky mazlavý a slizký, dále sem patří hníky obecný, třpytivý, inkoustový, lysivka trávníková, šup. raná, opeňka, šupinatá, sluka atd. Z holubinek vybíráme mezi nejlepší zejména mandlovou, namodralou, nazelenalou, bukovku, šafránovou, trávozelenou, šedou, olivovou, černající, osmahlou atd., z lišek vedle obecné a fialové i nálevkovitou a trubkovitou. I černé kominíčky, lošáky bílé (a ovšem i srnky) propagujeme rovněž od začátku ke sběru. O ostatních na př. mladých pýchavkách, pečárkách atd. mluvili jsme celkově již vpředu. Zde si musí každý houbař učiniti svůj vlastní výběr — začátečník si vezme jen několik málo druhů, pokročilejší více, a skutečně většina našich čtenářů a spolupracovníků tento výběr již má. (Je to i velmi cenná věc pro výzkum hub. Prosím o jeho sdělení v nejbližší době.) Samozřejmě, že každý praktický houbař by měl před vším znát chřapáčovité (rostou na jaře, kde jiných jedlých hub roste jen málo) a pak houby hřibovité, které ve svém celku obsahují nejvydatnější, nejchutnější a nejhodnotnější naše houby. Také tyto houby učíme podrobně znát od začátku naší akce propagační (1910!).

R. Beneš:

Druhý nález Pluteus praestabilis Britz. v Čechách.

V polovici července 1933 sbíral jsem neznámý mi dosud druh rodu Pluteus, který odpovídá nejen makroskopicky a v znacích drobnohledných, ale i pokud substrátu se týče, přesně popisu Pluteus praestabilis Britzelmayer v „Českých houbách" prof. Velenovského. Poprvé sbírán byl Britzelmayerem v Bavorsku, v Čechách zjištěn dosud jen jednou prof. Velenovským, který jej pojmenoval „štítovka plyšová"

dle jemně sametového klobouku. Jde tedy o druh jen zřídka přicházející, čemuž nasvědčuje i okolnost, že krajan Britzelmayerův, Ricken, jej ve svém díle neuvádí. Podávám proto podrobný popis.

Je to drobná hubka s kloboučkem dosahujícím průměru 3—4—5 cm, tvaru štítovitého se zřetelně vyznačeným hrbem na temeni, málo a měkce masitým, vodnatým. Pokožka matná, umbrově černohnědá, k okraji světlejší, jemně sametová, lépe plyšovitá, jak ji dobře charakterisuje Velenovský, na hrbu temnější a zde hrubě zvrásnělá, na okraji nezřetelně rýhovaná, k stáru v jemná, hnědá zrnka na světlejší půdě rozsedalá. Třeň bílý, jemně hnědě tečkovaný a útle rýhovaný, obyčejně prohnutý, až 5 cm dlouhý a 5 mm tlustý, dole trochu sesílený. Lupeny velmi jemné (jako u všech druhů tohoto rodu), široké, břichaté, volné, zpočátku čistě bílé, konečně špinavě růžové.

Basidie tetrasporické, táhle kyjovité, cystidy veliké, značně basidie přečnívající, táhle kyjovité i široce vakovité, hojné zejména na ostří. Výtrusy in cumulo kalně červené, pod mikroskopem narůžovělé, kulovité neb široce eliptičné, tlustoblanné, obyčejně s jednou velkou kapkou v plasmatickém obsahu, dle Velenovského 6—8 mmm.

Na tlícím borovém dřevě pumpy na školním dvoře v Jizbici (Nymbursko), červenec 1933. Celkem 3 exempláře. Poněvadž hubky vyrostly na svislé stěně dřeva, byly kloboučky vesměs excentrické. Dokladový exsikát mám uložený.

Podobná štítovka nízká (Pluteus nanus Pers.) liší se kloboukem lysým, radiálně svraskalým, lupeny zpočátku žlutavými, třeněm nažloutlým, netečkovaným a roste na pařezech stromů listnatých.

Květa Colosimo-Nikodémová:

Houby v Kalabrii.

Od začátku června letošního roku pobývala jsem v rozkošném koutě Kalabrie v místě 900 m vysokém nad mořem, vzdáleném od východu i od západu od moře as 70 km, to jest mezi mořem Tyrhenským a Ionským. Jest to překrásný kraj, bohatý na kaštanové (jedlé) lesy, promíšené tu a tam duby. Ačkoliv jsem poznala mnoho našich i slovenských lesů, ještě nikdy jsem se neocitla v lesích tak bohatých na houby všeho druhu. Již v červnu nalézala jsem spoustu hřibů obecných, zvláště pak se tam vyskytovaly hřiby černohnědé, což jest pochopitelno, neboť ty vyskytují se v celé Italii i ve Francii, neboť patří k houbám teplomilným. V bezprostřední blízkosti hřibu nalézala jsem velké množství satanů a jednou exemplář 2 kg těžký. Hřibů modráků čili kovářů tam nikdo nesbírá a mají pověst jedovatých, právě tak, jako hřib žlutomasý a všechny druhy holubének, z holubének nejvíce zastoupená a dosahující mnohem větší velikosti, roste holuběnka olivová. Houby tam rostou všude na slunných stráních i pasekách a na hříbcích si tam pochutnávají volně se pasoucí ovce a polodivocí vepři. Zajímavé je proti zde ustálenému názoru, že v kapradí houby nerostou, nalézala jsem největší množství všech hub právě mezi metr vysokým kapradím (Nephrodium Filix). A to zvláště hřiby černohnědé a veliké množství holubének narůžovělých, které jsou též pokládány za jedovaté. Oblíbenou houbou v Kalabrii a v celé Italii jest syrověnka a letos v červenci nalézala jsem jí takové množství, že jsem jí spolu s ryzcem peprným, který je v Kalabrii velmi oblíbený, sušila. O úpravě ryzce peprného i způsobu sušení promluvím v jiné stati. Syrověnku upravují tam ponejvíce na rožni, ačkoliv tato chutná houba dá se použíti na mnoho způsobů. Ve smíšeném dubokaštanovém lese jsem nalézala též lišky a kuřátka žlutá, na loukách a polích pečárku polní, která jest tam též nepovšímnuta a nesbírána. Všechny houby dle druhu jsem sušila a musím říci, že tak silné aroma naše houby nikdy

nedosahují. Myslím, že jest to vlivem jižního podnebí a výšky lesů. Listopad 1943.

Italské recepty. Kuchyně italská jest výborná a velmi rozmanitá právě tak, jako zvyky liší se od sebe různé provincie, zvláště postupujeme-li od severu k jihu, jest tomu i s jídly. Pro zajímavost udávám vám několik předpisů, jak připravují houby v různých částech Italie:

Houby po janovsku. Vybéreme větší hříbky neb jiné chutné houby, nakrájíme na větší, však tenké kousky a dáme do kuthanu na olej dusit, okořeníme, opepříme a osolíme. Když se z hub všechna vlhkost vysušila, přidáme dobrou špetku marianky. (Italové užívají však raději origanum vulgare) a promísíme jemně nastrouhaným neb utřeným česnekem. Trošku zamícháme a neseme na stůl.

H. Schmidt:

K metodice ochutnávání.

Neshodu posudků chutí hub, jak se jeví z popisů různých pozorovatelů, lze vyložiti jednak tím, že slovník je tu chudý na výrazy, a že se tedy ve snaze o vyjádření odstínu musí mnohdy zvoliti slovo významu již příliš odlehlého a chybiti tudíž hodně, — ježto zvláště také stupňováním adjektiv a adverbií nemusí býti dosahováno zvláštního, zde potřebného, jakostně určeného označení, — jednak pak tím, že různí pozorovatelé mohou býti nestejně citliví nejen ke stupňům, ale i k jakostem a patřiti tudíž k různým čivým typům. Nedostatky výrazu doplňují se proto velmi zdlouhavě, protože taková různost, sama málo patrná a zbadaná, ohrožuje jistě podstatně a vydatně srozumění, usus. Makavě může se o tom přesvědčiti každý pokusem — vybídnutím zdravého, mladého, duchovně čilého a výrazu schopného laika, aby si přičichl nebo aby ochutnal — k němuž vybereme houbu, o jejímž pachu a chuti se v literatuře úsudky nerůzní; očekávání, že shoda tu závisí jen na houbě a že tudíž se projeví i v čivé praxi laiků literaturou neovlivněných, jistě zklame. Velmi často tu pokusná osoba uvázne na ujištění, že ten pach nebo tu chuť zná, ale že to nedovede říci, že si honem nemůže vzpomenouti — a což teprve, jde-li o houbu, která voní a chutná každému autoru jinak! Své čivní zvláštnosti si člověk může býti vědom jen výjimkou, na př. jakožto idiosynkrasie; rozpaků o vyjádření je si však vědom vždy. Snaze o vyjádření odstínů slovník chutí a pachů jistě nestačí; snad by však s účelnou, pro popisné účely žádoucí určitostí stačil, nebo se pro ně vyvinul, kdyby se počet (výběr) v úvahu braných vjemů omezil na účelně usměrněné vhodným vlivem.

Pokud jde o ochutnávání, dosáhlo by se tohoto cíle snadno přiměřováním chuťových pocitů, pokud jde o novinky, a vjemů, pokud jde o jakosti již známé, k některému stálému činiteli, dle mého mínění nejraději k chuti slané. Slanost je v lidském fysiologicko-psychologickém korrelátu nejdéle zakořeněna; její jakostný obsah může býti tudíž velmi pravděpodobně společný všem lidským čivým typům. Směrným otupením citlivosti jazyka solí před nástupem zkoumané chutí docílí se vztažnosti zkoumané chuti, tedy přístupnější zkoumatelnosti; slaná chuť zabere vědomí silným kontrastem, který zkoumaný pocit nebo vněm buď zesílí nebo utlumí, sformuje nebo zamezí, splyne s ním nebo se odliší, ukáže jej zřetelným nebo málo patrným, obyčejným nebo zvláštním. Lze namítnouti, že čidlo bez předpravy, bez únavy je ještě způsobilejší — ale co pak jiného znamená slovíčko „dnes mi chutná“, „dnes mi nechutná“ — o témž jídle —, než uvědomění si, že i v té nepředpravě jsou u „mne“ jakési záhadné diference, původu možná hormonálního a kdo ví ještě jakého, které „já“ svádím na to jídlo, o němž však jsem ujišťován jinými, že je jako jindy? Použitá silného vjemu základního má za úkol vyřazení, vyladění toho rozmar-

ného „já"; ostatně není překážek, aby se nezkoumalo s ním i bez něho. Lze zavésti i jiné spřažené spolučinitele, nejen sůl, — třeba něco v lidské fysiologicko-psychologické základně neznámého, nezabydleného, nějakou novou a neškodnou lučebninu nebo osvědčivší se směs; sůl však bude vždy míti přednost snadné dosažitelnosti. Také žaludek je s ní spřátelen u většiny lidí; dávku potřebnou k docílení tak silného podráždění, aby mělo za následek několik minut trvající a neměnící se vyznívání slanosti na jazyce (ke kterémužto vyznívání bylo by připojovati zkoumanou chuť) vyzkouší si každý sám — u mne je velmi malá, u jiných čivních typů může býti zajisté jiná — jakožto základní vjem. Komu by sůl v žaludku vadila, nemusí ji polykati. Vedoucí tu zásadu hrubého ladění (předladění) čidel uplatniti v oboru pocitů čichových bylo by snad ještě plodnější, jde jen o vhodné zkoumadlo. Mělo by míti i chuť i pach — chuťové a čichové pocity jsou zpravidla spřaženy.

Zájem houbařů mohl by se pro začátek týkati hub obecně známých, na příklad zkoumání chuti muchomůrky červené po různých předřaděných vlivech (sladkém, slaném, hořkém, kyselém a j.), aby se ukázala předprava nejzpůsobilejší, — o čemž svých zkušeností, nemaje jich za vzorné a vlivupotřebné, úmyslně neuveřejňuji; vůbec bude lépe, když toto mnou navrhované zkoumání čivosti po stránce kvalitativní především nebude ovlivňováno vzájemnými sděleními. Na sebrání zkušeností, které budou jistě zajímavé, není nutno příliš chvátati. Prakticky se při tom také přijde i na lahůdky, které nejsou arci nic jiného než kousek chleba, štipec soli a syrová houba — ale zapamatuje si je člověk dobře. 8. X. 1943.

Josef Pačes:

Vůně hub.

Anýzem, fenyklem, koriandrem voní modrozelená anýzka (strmělka) Cl. odora, s výtrusy bílými, chuti výtečné. Třeba ji rozlišiti od podobné límcovky měděnkové (Str. aeruginosa). Jest jedlá, barvy modré, bez vůně, s výtrusy černými. Plžatka drvopleňová (L. Cossum), voní anýzem, jako housenka drvopleně topolového. Má výtrusy bílé, je sliznatá, nejedlá. Žampiony zvané „voňavky", voní anýzem nebo hřebíčkem. Pečárka či žamp. ovčí (Ps. arvensis) bílý, po doteku do žluta nabíhající, s lupeny růžovými až černými, chuti výtečné. Peč. polní (P. campestris) barvy bělavé až hnědé na hromadách kompostu, žamp. císařský (P. augusta) nažloutlý, šupinami pokrytý, dotekem červeně nabíhající.

Vůni silně mýdlovou má čir. mýdlová (Tr. saponaceum) jedlá, výtr. bílé, vrch šedý, maso na lomu růžové. Čirůvce mýdlové podobá se jedovatá závojenka olovová (Ent. lividum). Výtr. růžové, voní poněkud odporně moukou a ředkví. Moukou voní řada hub. Tak májovka (č. zápašná) Tr. gambosum, chuti výtečné, výtr. bílé, vůně silná čerstvou moukou. Moukou rovněž voní mechovka (Cl. prunulus). Závojenka štítovitá (Ent. clypeatum) zv. sadovka hlohová, že roste pod hlohem. Jedlá, vůně příjemně moučné, výtr. červené. Říkají též „májovka". Strmělka (mlženka) Cl. nebularis vůně po mouce, výtr. bílé, lupeny po třeni sbíhavé, chuti výtečné, šedá, z mládí jako plísňovitou mlhou pokrytá. Šupinovka raná (Ph. praecox) jedlá, voní moukou.

Špička travní (M. Oreades), vonící příjemně aromaticky hřebíčkem a je chutná. Nejlepší houba do polévky. Špička česneková (M. scorodonius) jedlá, voní česnekem. Špička cibulová (M. alliaceus) nejedlá, voní po cibuli. Špička pórová (M. porreus) jedlá, voní pórem. Špička kolovitá (M. rotula) nejedlá, páchne starým sýrem.

Syrovinka (L. volemus) jedlá i za syrova, vůně slanečkové od trimethylaminu. Ryzec hnědý, jedlý (L. helvus), vůně jemná, upomínající vůni pískavice lékařské „řecké seno" Trigonella foenum graecum.

Ryzec kafrový (L. camphoratus) jedlý, z mládí voní kafrem, později jako kokos, komonice neb cichorie. Ryzec marcipánový (L. Marcipanis V., jedlý, vůně marcipánu (Pumpernickl). Ryzec libovonný (L. glyciosmus) jedlý, vůně po skořici neb peruánském balsámu. Strakoš (B. variegatus) zv. švec nebo kačenka, jedlý, voní borovou chojí. Hřib žlutomasý (babka), B. chrysentereon jedlý, voní ovocem.

Vůní louhovitou, salnytrovou až čpavkovou má helm. louhovitá (M. alcalina) nejedlá, na starých pařezech, výtr. bílých.

Helm. čpavková (M. amoniaca) nejedlá. H. dusičná (M. nitrata) nejedlá. H. zápachající (M. leptocephata) nejedlá. H. čistá (M. pura) jedlá, voní ředkvičkou. Šťavnatka ledková (H. nitratus) nejedlá, vůně po salnytru.

Dle barvy, chuti a vůně nemůžeme poznati jedlou houbu. Sbíráme proto jen druhy, které dobře známe a tím uvarujeme se možné otravy.

František Filip:

Muchomůrka zelená — Amanita viridis Pers.

Jak tedy poznati muchomůrku zelenou?

V smrčině semtam, duby a jinými listnáči porostlé, nalezneme houbu s kloboukem vyklenutým, olivovězeleným i bělavým, s poloměrnými tmavšími nebo světlejšími pruhy (hedvábnými vlákenky) bez bradavek — jen zřídka bývá přischlý, papírovitý zbytek plachetky.

Plodnice mladší vězí ještě v bílém obalu (plachetce), který vzrůstem roztrhává a ponechává jej na spodu třeně jako bílou, měkkou, volnou (ke třeni nepřirostlou) pochvu cípatou. Tato pochva jest důležitý rozeznávací znak od výše uvedených zelánek, holubinek, pečárek, které pochvu nemají. Kdybychom muchomůrku uřízli, zůstane spodek třeně i s pochvou v zemi a důležitý znak jest ztracen. Proto houbu neuřezávejme (neulamujme), nýbrž vyvraťme celou i se třeněm, který jest bílý neb částečně i nazelenalý a nahnědlý, dutý, dole v polokulovitou, měkkou hlízu naběhlý s volnou pochvou.

Pod kloboukem jsou bílé, někdy i do olivovězelena naběhlé, jemné a volné (ke třeni nepřirostlé) lupeny. V mládí jsou zastřeny bílým závojem, který při rozšiřování klobouku se odtrhává a zůstane na horní části třeně jako bělavý i zelenavý, splihlý, jemný prstem, často záhy mizící. Výtrusy jsou bílé, kulovité o průměru 1 setiny milimetru. Bílá dužina na řezu se nemění, jest vůně neurčité, starší páchne syrovými brambory. Jakýmkoli způsobem upravena a i sušená zůstává krutě jedovatá a přivádí smrt.

V okolí Strakonic nacházím ji každoročně od července až do října v lesích: Holi, Hradišti, Kuřidle na okrajích a u cest pod duby a smrky, i borovicemi. Ráda bývá u mladých smrčků.

Odrůdy její muchomůrka bílá čili jízlivá a zbělená čili jarní (Am. virosa Fr. či verna Bull.), jest celá bílá s kloboukem více kuželovitým a prstenem blanitým, bíle pomoučeným. Tuto stejně smrtelně jedovatou, jako muchomůrka zelená, sbíral jsem v lesích u obce Makarova v časném létě a pak v září 1942 v lese Srpské.

Obě tyto houby byly dříve uváděny pod jménem muchomůrka hliznatá (Amanita phalloides), ač hlíza na spodu třeně není tak význačná jako u muchomůrky citronové, a její odr. mapové i u m. porfýrové, které jsou neškodné, ale pro svoji nápadnou hlízu byly mnohdy za hlízovitou pokládány a dokonce i k ní připojovány a odvrženy, kdežto zelená a bílá sebrány a tak neštěstí přivedeno. Nesprávný název much. hliznaté odstranil a jménem much. zelená, příp. i bílá (zbělená), nahradil a much. citronovou jako neškodnou zjistil, jak známo, dr. Smotlacha. Nestačí jenom houbu viděti, jest nutno dobře ji prohlédnouti, tvary její rozeznati. Nebojme se jakoukoli houbu vzíti do rukou, třeba byla i

krutě jedovatá, abychom ji mohli důkladně prohlédnouti, tím se nezprašivíme, ani se neotrávíme. Otrava jest možna pouze požitím.

Pozn. red.: O muchomůrku zelenou a ovšem i bílou je nyní veliký zájem u všech čtenářů našeho listu. Proto chystáme o ní v příštím ročníku podrobnější článek. Proto také prosíme, aby nám všichni znalci tohoto druhu laskavě sdělili, kde, kdy a kde ji sbírali a sdělili nám i výsledek výzkumu svého kraje po této stránce. Prospějí tím dobré věci. Smotlacha.

Dr. Bohumil Rejha:

Několik zkušeností z loňské výstavy v N. Pace.

můrka zelená a muchomůrka bílá, tedy jsou tu obě nadmíru vzácné. Na výstavě jsme je neměli, což by ovšem nepřekvapovalo, protože už na ně bylo trochu pozdě. (Ale r. 1942 byly houby opožděny, takže by byly mohly býti ještě v září zcela dobře nalezeny, kdyby u nás rostly.) Žádný ze zkušenějších dotazovaných houbařů nemůže bezpečně říci, že by je byl v naší krajině někdy viděl. O vzácnosti jich u nás také svědčí ta okolnost, že se u nás nepřihodila, pokud pamět sahá, snad žádná smrtelná otrava v létě. Jediná, o které jsem slyšel, nastala po domnělých václavkách na podzim. Naše lesy jsou velikou většinou smrkové, tu a tam borové nebo modřínové. Listnatých lesů je tu velmi poskrovnu a jedlin vůbec není. Vysoká poloha, kolem 450 m, nesvědčí listnatým lesům a s nimi na štěstí ne ani největším vrahům mezi houbami. Ale je zcela dobře možno, že muchomůrka zelená roste na jih od Nové Paky, směrem ku Bělohradu a k Jičínu. U Železnice jsem ji našel před 12 lety v poloze jen o sto metrů nižší než v našich lesích, na hnědé písčité půdě z křídového útvaru (ale už skoro na hranicích permu) v listnatém lese, v červenci. V Železnici také došlo asi před 20 lety k těžké, ač ne smrtelné otravě celé rodiny po domnělých žampionech.

Ani závojenku olovovou jsme na výstavě neměli, patrně z týchž důvodů jako u muchomůrky zelené: roste dříve a v listnatých lesích. Snad je tedy na Novopacku stejně vzácná jako muchomůrka zelená. U Železnice roste. Sám jsem na ní zakusil, jak nepříjemně se může přiotrávit houbař, je-li si příliš jist, že našel hledaný druh, i když koná pouhou zkoušku, je-li příslušná houba jedlá. Ten hledaný druh byl v mém případě mlženka, Bezděkem tolik vychvalovaná. Ačkoli tomu bude letos v létě už dvacet let, nesmím si dosud ani příliš důkladně k závojence olovové čichnout, nechci-li, aby se mi žaludek obracel na ruby. A závojenka olovová není jediný druh, který se vyznačuje tímto pro mne morovým pachem. I na naší výstavu přinesl někdo malou, choulostivou hubku stejně páchnoucí. Asi šlo o zvonovku bradavičnatou. Skoro stejný zápach má také jedna čirůvka, asi tygrovaná (skvrnitá), která roste u Železnice v poloze srovnatelné s novopackými lesy, takže se třeba vyskytá i zde.

Ukázalo se bohužel, že není snadno dostat na výstavu nejen houby v okolí vzácné, ale ani ne všecky, které právě v okolí rostou. Nedlouho před výstavou jsem měl příležitost vidět klouzek bílý (Boudierův), ale na výstavu se, myslím, nedostal. Václavka, kterou jsem viděl krátce po výstavě, tam také nebyla. Právě tak šupinovka švábí. Tak se stalo, že se na naší výstavě vystřídalo celkem jen 126 druhů hub.

Ještě jednu nepříjemnou věc bylo možno seznat na výstavě. Mnozí houbaři se snaží přesvědčiti veřejnost, že houby nejsou tak málo cennou potravinou, jako se o tom v knihách namnoze píše. Rozhovory s návštěvníky výstavy ukázaly, že o houby se zajímají většinou lidé, jimž zaživadla „vaří" tak znamenitě, že ani ve vysokém věku, třeba po šedesátém roce, si nemusí ukládat žádné omezení v pochutnávání si

na houbách. Ale jsou mezi houbaři i někteří lidé — mezi houbaři jich je více — kteří se na houby ani v prostředních letech nemohou už dívat jako na pokrm, nýbrž jen jako na koření. (Mezi ty patří bohužel i moje maličkost.) Často se říká, že houby jsou asi tak hodnotné jako zelenina. Není však pochyby, že slabší zaživadla snášejí beze škody mnohem větší dávky zeleniny všeho druhu nežli hub. Zdatná zaživadla se patrně dovedou nejen bez onemocnění zbavit těžce stravitelné potravy, ale také ji zároveň z větší části zažijí, než slabá. Proto výživná hodnota hub asi velice kolísá se zdatností zaživadel, kdežto u snadno stravitelných potravin je celkem stálá.

Na schopnosti zaživadel také závisí hodnocení jednotlivých druhů hub podle tvrdosti. Zdravému žaludku není na př. příliš tvrdá liška ani lošák jelení, ba ani bělolanýž a při hodnocení jednotlivých druhů holubinek nemá tvrdost žádnou úlohu.

Ještě jednu zkušenost potvrdila naše výstava: ukázala, jak veliký podíl na osvětové činnosti u nás má naše učitelstvo. Největší část těch, kdo se činně účastnili uspořádání výstavy, jsou učitelé.

Fr. Valkoun:

Také u kapradin rostou houby.

Houby a kapradiny. Ke článku p. H. Schmidta, otištěném v ČČH čís. 7.—8. t. r., str. 101, dovolují si sděliti, že jsem viděl v červenci letošního roku ve Skašovském lese muchomůrku červenou (A. muscaria), na 50 cm a muchomůrku citronovou (A. citrina Schff.), dokonce na 30 cm od kapradě samce (Nephrodium filix mas), dále nalezl jsem na asi 2 ary velkém ostrůvku s porostem dubu, malin a kapradí, obklopeném vysokým smrkovým lesem, 28. VII. na ½ kg lišek, z nichž některé v tak těsné blízkosti kapradí, že její podhoubí prorůstalo kořeny tohoto, jak z přiloženého výřezu bylo patrno. Mimo tyto lišky nenalezl jsem toho dne žádných jiných hub, pro veliké sucho zde nyní nic neroste.

Pozn. red.: Již v prvních letech svého vědeckého výzkumu hub t. j. v r. 1907—1913, kdy jsem se zabýval výzkumem českých hub, všímal jsem si velmi pečlivě, pod kterými stromy houby v lese rostou. Zároveň však jsem si všímal, že mnohé z nich rostou i ve spojení s mechy, a zejména na kraji lesa také s křovinami, travou atd. Již tehdy jsem konstatoval, že existují v lese stromy, které pod sebou hostí plno hub a zase jiné, které nemají hub vůbec. To vše jsem si vysvětloval již tehdy spojením velkých hub se zelenými rostlinami, kteréžto spojení myslel jsem, že se děje mykorrhizou a že se děje buď na podkladě symbiotickém nebo více parasitickém. Kapradiny zdály se mi býti na spojení s houbami celkem neúčastny. Přesto je velkou zásluhou, že na možné spojení positivní nebo negativní kol. Schmidt upozornil. Pro dokonalé poznání života lesních hub je důležité zjistiti i stromy a zelené rostliny v lese rostoucí, s nimiž houby nevstupují ve spojení. Je třeba také pátrati po příčině toho. Šmotlacha.

Jaroslav Sobotka:

Muchomůrka ošemetná.

(Amanita pseudorubescens Herr.).

V popisech se ničeho nedovídáme o chemických a mikroskopických znacích much. ošemetné. Jak známo, dužnina much. narůžovělé se barví působením roztoku fenolového rychle a velmi intensivně do vínově červena, kdežto výtrusy jodjodkaliem se do fialova nezbarvují.

Muchomůrka narůžovělá patří k druhům velmi variabilním co do tvaru, zbarvení a velikosti. Tím se vysvětlí, proč takové druhy mívají hojně různých forem, ba proč některé odlišnější formy byly některými autory, kteří nepoznali souvislost se specií, popsány jako nové druhy.

S vědomím toho srovnejme si popisy obou druhů. Muchomůrka ošemetná se odlišuje hlavně tmavě hnědým kloboukem, ostře kuželovitými bradavkami, zahnědlým třeněm, malým prstenem a špičatější hlízou. Uvážíme-li jakou systematickou cenu má barva klobouku, tvar bradavek atd., vesměs znaky, které také u muchomůrky načervenalé se mohou vyskytnouti a v menší míře jsou i známé, jsme otřeseni v jistotě, že by šlo o nový druh, proti němuž by nebylo zatím nejmenších námitek.

Hrotité bradavčité útržky, vzniklé z plachetky, ukazují k tomu, že plachetka u tohoto druhu je neobvykle tlustá a dá se soudit, že tato houba roste na půdách živinami velmi bohatých a s dostatkem vody. Vliv edafických a klimatických činitelů na velum universale a z něho vytvořených klků jest jistě pozornému houbaři znám a častěji se může o tom přesvědčovat. Kuželovitě špičaté bradavky mohou vznikati jen při zasýchání tlustých útržků plachetky, u nichž je vysýchání ve vnější vrstvě silnější než na basi její při pokožce klobouku. Tmavě hnědá barva klobouku mohla by vznikati na světlých stanovištích, po případě sluncem ozařovaných; taktéž tmavší barva třeně a prstenu. Vliv světla, po příp. slunce, není houbaři také neznámý.

Nejzávažnější zatím jsou otravné příznaky, jak se projevují po požití muchomůrky ošemetné. V dosud uváděných případech nejde o idiosynkrasii a pokud z písemných zpráv lze zjistit, nešlo by ani o záměnu růžovky pravé s jinou podobnou jedovatou houbou (Amanita pantherina D. C.). Průběh otrav bývá velmi vážný. Po 2 až 6 hodinách dostavují se zvláště prudké kolikovité bolesti žaludeční, jejichž síla záleží na množství požitých hub a jež po několika dnech ustupují. Rekonvalescence trvala v jednom případě 10 dní. Autor nové houby Herrfurth sám prodělal takovou těžkou otravu. Později se chtěl o jedovatosti muchomůrky ošemetné opět přesvědčiti a požil dvakrát úmyslně malá kvanta zmíněné houby (1, 1½ g dužniny). Otravné příznaky dostavily se po 6 hodinách, ač v slabší míře, vzhledem k malému množství požitých hub.

Pokusy Herrfurthovy samy o sobě, jež konal sám na vlastní osobě, nejsou dosti přesvědčivé. Herrfurth mohl býti sám idiosynkratický vůči pravé růžovce. Mimo to organismus lidský jednou již podrážděný, i houbou nejedovatou, reaguje pak i na malá kvanta hub velmi intensivně (viz článek o skutečných a zdánlivých otravách v ČČH 1938). Zkušenosti jiných však jedovatost nového druhu dotvrzují (současné otravy ve 2 rodinách, jež navzájem o sobě nevěděly).

Po úvaze toho všeho se zdá, že muchomůrka ošemetná náleží k novým problémům mykologie, k jehož řešení může přispěti každý náš praktický houbař. Při nejmenším je nutno zvýšiti pozornost při sběru muchomůrky načervenalé. Není-li nový druh pochybný, je zatím aspoň záhadný a tak dlouho, dokud novými nálezy a odborným rozborem nebude o něm rozhodnuto.

Dr. F. Smotlacha:

Muchomůrka parůžová.

Much. parůžová čili, jak ji kol. Sobotka nazval, ošemetná, vzbudila jistý poplach u přátel naší muchomůrky růžové (A. rubescens Pers.), kterou místy i masák nazývaji a která všeobecně je dnes sbírána a kterou dokonce je dovoleno dnes prodávat na trzích. Počátek k této akci dal Bezděk, ale nejvíce k tomu přispěla i práce našeho mykologického ústavu, který od počátku své akce, t. j. od r. 1910 ji doporučuje na všech svých přednáškách, vycházkách a výstavách v ČČH i v ČMS k jídlu. Doposavad vše šlo v klidu, až dnes najednou se objevuje jedovatý dvojník! Však jsem v ČČH již na to upozornil a řekl, že netřeba poplachu. Vždyť v Německu a ve Švýcarech otravy tímto dvojníkem jsou známy již osm let, kdežto u nás se vůbec nevyskytly

Obr. 2. *Liška fialová* (Cantharellus clavatus Pers.), též kančí či psí zuby a na Hradecku též „kornoutky" zvaná, jest houba, která mne v mládí překvapovala svou barvou, svými kruhy a pruhy, ve kterých rostla, a pak svou příslušností k jedlí. Znám v lesích hradeckých (u Roudničky) místo pod jedlemi, kde roste již, jak sám vím, na 50 let. Ovšem v posledních letech jednak tím, že jedliny u nás zanikají, jednak, že je velmi silně sbírána a takořka z půdy vytrhávána, mizí u nás. Objevuje se řídčeji a řídčeji, jak v naší poradně, tak na mých výstavách a rovněž i na trzích, kde byla za mého mládí velmi vyhledávanou a velmi ceněnou houbou. Především je tu barva krásně fialově purpurová, pak tvar v mládí opravdu zubům kančím podobný, t. j. nahoře otupělý (obr. 3.). Ve stáří vyrůstá do tvarů tlustých lišek, které nesou v ně sice velmi jednoduché, ale přece jen žebrům lišky obecné podobné útvary, které se později od žlutých výtrusů žlutě zabarvují. A to je právě příčina, proč byla v poslední době zařazena mezi houby liškovité, kam podle našeho názoru patří. Důvody, proč by měla býti pokládána za odskočný nebo starobylý rod monotypický nejsou tak jasné, jak může soudit ten, kdo houbu neviděl stokrát za všech možných okolností v nejrůznějším stáří, jako já. Za mého mládí byla kladena v literatuře mezi pstročky, tedy vedle kominíčků, od nichž se samozřejmě liší. Prosím všechny čtenáře a spolupracovníky ČČH, aby jí v r. 1944 věnovali pozornost a zároveň nám sdělili, kdy kde ji sbírali, abychom si o jejím výskytu v Č. a na M. mohli učiniti přehled. Vodítkem jim budiž, že roste ve starých jedlinách. — Originál Kučerův. Archiv ČČH. Napsal Smotlacha.

na znamení, že ošemetný dvojník muchomůrky růžové u nás patrně neroste. Mám však o tomto případě ještě jiné mínění a to již celou řadu let, co jsem o něm četl v Zeitschrift für Pilzkunde. Domnívám se, že zde spíše než o otravu jedem a jedovatou much. parůžovou čili

ošemetnou může zde jíti o otravu nepravou, alergickou, nebo idiosynkratickou či také z autosugesce. Víme přece, že se u nás vyskytly a v ČČH byly uveřejněny i otravy alergické májovkou, liškou obecnou a j. Konečně v poslední době byla mi oznámena také alergická otrava i much. citronovou. Komusi byla tato muchomůrka doporučena jako jedlá, avšak po jejím požití objevily se příznaky otravy, připomínající alergii. Proto jsem také nikdy dosud tuto muchomůrku — ač vysvět-

Obr. 3. *Liška fialová* čili pstroček kyjovitý (C. clavatus Pers.). Tatáž houba jako na obrázku předešlém. Vzato z Krombholze. — Archiv ČČH. Napsal Smotlacha.

luji, že je zajištěně neškodná — k jídlu nedoporučil, neboť vědomí, že do nedávna byla a v některých knihách jest ještě uváděna jako smrtelně jedovatá, musí u mnohých lidí určitě vésti k alergickým záchvatům původu autosugestivního. Při řeči o much. citronové vždy říkám: nesbírat.

A něco podobného může býti právě také ve věci much. parůžové (ošemetné), vždyť z literatury vysvítá (viz článek Sobotkův), že tato houba vyniká zvlášť nápadnými, kuželovitými a ostnatými zbytky plachetky na klobouku, čili že znak, pro nějž růžovku Němci nazývají Perlenpilz, u much. parůžové je zvlášť zdůrazněn. To vše může působiti idiosynkraticky i sugestivně. V každém případě je však nutno tuto věc dále ještě a zvlášť pečlivě sledovati. Prosíme o zprávy.

Dr. F. Smotlacha:

Hník inkoustový boří jízdní dráhy.

Mnohdy je tajemstvím, jak se různé druhy velkých hub svými plodnicemi dostanou na povrch země. Dosud se tomuto zjevu nevěnovala pozornost, ačkoliv je nesmírně pozoruhodný, neboť ukazuje na ohromné množství energie v tomto případě mechanické (veliký tlak, který měří jistě mnoho atmosfér), který tkví v mladých vzrůstajících plodnicích. Pro mne byl již v době mého základního studia o českých houbách v letech 1907—13 předmětem studia. Uvedl jsem již ve

svých houbách hřibovitých, že některé druhy hřibů rostou i za suchých let, vyrážejíce velikou silou z hloubky jílovité půdy, při čemž je potřeba značné energie, aby se jejich plodnice dostaly nahoru. Platí to zejména o hřibu bronzovém a jeho odrůdách, který i za suchých let prodírá se svou plodnicí tuhou jílovitou půdou v listnatém nebo jedlovém háji, při čemž klobouk a mnohdy i třeň dostává různé stlaky, které se uplatní na plodnici ve formě často velmi bizardní. Zdá se, jakoby šlo o zcela jinou houbu. Když srovnáme pěknou pravidelnou plodnici hřibu bronzového, vyrostlého za normálního počasí na povrchu půdy (většinou vězí vždycky kusem nohy — appendiculus

Obr. 4. *Hnik inkoustový* (C. atramentarius B.) jest běžná podeštná houba, rostoucí od jara do podzimu ze země, v níž hnije dřevo, nebo na př. z hnijících pařezů, zejména u potoků položených, tedy z pařezů vrb, olší a pod. Kl. šedohnědý, zvoncovitě kuželovitý, svrchu řídce radiálně rýhovaný, vyrůstá značnou rychlostí a postupně se více a více šíří. Noha různě dlouhá a tlustá.

— v zemi), s takovouto plodnicí deformovanou vyrostlou za sucha, kdy podhoubí stáhlo se hlouběji do země, kde je vlhko a tam dalo základ k ní, vidíme v obou veliký rozdíl, ač tu jde o plodnice jednoho a téhož druhu. Podobný zjev vidíme také u mnohých holubinek, zvláště černající, osmahlé, slizké, mírné atd. Zejména také holubinka olivová, zvláště za suchých let, počíná si podobně jako hřib bronzový a dostává se tak velikou silou ze země, bořic zaschlou vrstvu těžké hlíny nad sebou.

To ovšem jsou houby lesní a lid se s tímto zjevem vypořádá snadno, nazývaje jedlou holubinku černající anebo osmahlou také podrejváky. My víme, že uvedené holubinky a zejména také hřib bronzový mají dužninu své plodnice, zvláště z mládí, kdy musí zemi prorážet, velmi tuhou a pevnou.

Avšak nás překvapí stejný zjev, který v lese vzali jsme na vědomí i v městě. I zde vyskytnou se houby, které mají bořivou sílu v sobě a jichž hlavičky dostávají se na povrch za projevů výdeje veliké energie mechanické. Tak čirůvka klubčitá, která tvoří celá klubka, ba ještě větší a širší shluky plodnic dole srostlých, která je hojným zjevem na př. pražských parků, žijíc patrně v symbiose s parkovými stromy, vyrůstá také někdy z hloubky ze země.

Na své první veřejné výstavě v září 1912 v radnici v Karlíně měl

jsem vystavenou i takovouto čirůvku klubčitou, jejíž shluk vážil několik kg. Byly to zcela mladé, právě se rozvíjející plodnice, které rostly na chodníku proti karlínskému kostelu a chodník z části rozbořily.

Mohli bychom takovýchto příkladů i z čirůvky klubčité uvésti větší množství. My však zde si vzpomeneme na hníky, které za svého vývoje tvoří rovněž často velké shluky a při vzrůstu plodnic rovněž se mocně dostávají na povrch půdy, bořice překážky, které se jim naskytají. Velmi často je to hník třpytivý, který roste na hnijících pařezech nebo kořenech všude v přírodě a zvláště v pražských parcích. Dosti často, zvláště za suchých let, vznikají plodnice tohoto druhu v hloubce a pak se dostávají na povrch půdy násilně. Ještě častěji je to u hníku inkoustového, který je silnější a mocnější a jehož plodnice mohou proto při svém vzrůstu vyvinout ohromnou sílu. A tento druh najdeme právě velmi často prodírat se z hloubky ze země, jak v přírodě samé, tak na př. u stromů vedle cest, u pařezů u potoků a pod. V pražských parcích za dlouhá léta studia hub v nich rostoucích jsem mnohokráte přišel na chomáče hníku inkoustového, které se dobývaly násilně na povrch půdy na chodníku, vedle chodníku, v příkopkové dlažbě a pod. Vždy bylo vidět velikou sílu, jakou se dobývají nahoru a její následky kolem. Dívaje se na tvar těchto plodnic a ovšem i na tvar plodnic hníku třpytivého a jiných hníků, připomněl jsem si, že je to tvar nábojů z pušek nebo z děl. Ano, příroda volila u těchto hub (u rodu hník je to všeobecně, neboť všechny rostou z hloubky svého substrátu, t. j. hnoje země a pod.) za mládí tvar plodnic odpovídající střelám, aby v tomto tvaru, jsouce obdařeny silným mechanickým tlakem ze vzrůstající plodnice vznikajícím, mohly se dostat na povrch půdy. Jde tu o podivuhodný tlak až mnoho set atmosfér, vznikající při rychlém a stálém růstu plodnice v buňkách.

Tento tlak, vznikající při stálém přílivu vody a zásobních látek z plodonosného podhoubí přírodou jistě náležitě usměrněný (u jevnosnubných rostlin je to obrácený geotropismus a zároveň fototropismus či cesta ke slunci, který vlastně platí i pro houby, resp. jejich plodnice), podobá se zpomalenému působení rakety, kterou se dnes pohánějí na př. torpeda. Ohromná síla vznikající takto jednosměrným růstem plodnice sdružuje se fysikálně v určitý směr, který je patrně dán odporem a představuje nám ve svém souhrnu jakousi soustavu raket plynule za sebou účinkujících, jak to vidíme na motoru v pohybu. To, co se ušetří na rychlosti, může se věnovat na sílu a zároveň i na ochranu plodnice, která je opravdu kupodivu při tom chráněna, takže i po násilném průrazu zůstane jemně svěží a nepoškozená. Vždy mi to připadalo, když jsem se podíval na plodničky Coprinus plicaceus, fimetarius, ephemeroides, micaceus, když se dostávaly ze země na povrch, jako kdybych odkryl nábojnici puškovou a viděl tam krásně nedotčené, tukem namazané nábojové střely. Však ten sliz na kloboučkách těchto hníků vyhlíží skutečně jako by to byla vaselina z nábojnic. Jaký je to nesmírný zázrak přírodní živé mechaniky!

A nyní se vraťme k nápisu článku. Byl vyvolán tím, že v polovině října 1943 přinesl pan cestmistr Dolanský od přednosty komunikačního úř. města Prahy p. Ing. Ulricha fotografický obrázek shluku plodnic hníku inkoustového, který ohromnou silou prorazil starý dehtový nátěr vozovky na obecním dvoře zmíněného úř. ve Vysočanech. Vyptav se na podrobnosti, zjistil jsem, že tento asi tři cm tlustý dehtový povlak vozovky má v sousedství záhon, na kterém hník inkoustový současně rovněž vyrostl.

Podhoubí tohoto hníku inkoustového rostlo patrně v hloubce pod zemí a pod suchým dehtovým povlakem na nějakém hnijícím dřevě, jak tomu je u hníku inkoustového a také třpytivého vždycky. Pod dehtový povlak dostalo se patrně ze záhonu vedle vozovky. Vzrůstající plodnice rozbořily úžasným svým turgorickým tlakem tuto silnou deh-

tovou vozovku a staly se tak poškozovatelem vozových cest města Prahy. Kde všude ještě budeme o houbách slyšet a číst!

Pozn. red.: V čísle je obsažen obrázek hníku inkoustového, vyrostlého ve skalinách někde na Moravě, zhotovený naším spolupracovníkem p. Rozehnalem, který nám jej poslal jako pohlednici. Vidíme, že má pěkné houbařské pohlednice!

Ing. Ant. Kubík:

Smotlachova vědecká škola mykologická.

Starým odběratelům ČČH, členům ČMS a spolupracovníkům Mykologického ústavu jest v celku známa práce a vědecká činnost Dra Smotlachy a znají ze zkušenosti hlavní myšlenky Smotlachovy vědecké školy houbařské. Četní čtenáři ČČH, členové ČMS a Mykologického ústavu, kteří jsou u nás kratší dobu, postrádají nutného přehledu a proto jsem se rozhodl napsati tuto stať podle informací Drem Smotlachou mi poskytnutých, která zároveň naznačí čtenářům, jaký je podle Smotlachy správný rozsah vědecké i ostatní mykologické práce.

Teprve při psaní tohoto referátu vynikl mi úžasný pracovní rozmach prof. Smotlachy a v souhrnu se ukázalo jeho jedinečné bohatství myšlenkové a badatelských výsledků, vedle obsáhlé činnosti učební a propagační v teoretické i praktické mykologii.

Myslím, že podařilo-li se mi zachytiti zde nejvýznamnější Smotlachovy myšlenky a uvésti jeho větší práce mykologické a zhruba popsati jeho činnost vědeckou a popularisační (přednáškovou, poradnickou, výstavní a vycházkovou), ukáže se zřetelně velikost osobnosti Smotlachovy a jeho jedinečný význam pro moderní mykologii.

Mykologickým pracovníkům otevřel nesmírně zajímavé a široké pole pracovní s množstvím dodnes nezodpovědených otázek a problémů, takže každému naskýtá se dostatek příležitosti k záslužné a původní činnosti.

Při tom se ukázalo, jak obsáhlý a přesně vědecký jest ideový základ teoretické i praktické činnosti Mykologického ústavu, Časopisu českých houbařů (ČČH) a České mykologické společnosti (ČMS), založených a vybudovaných vesměs profesorem Smotlachou.

Předpokládám, že staří spolupracovníci Smotlachovi v těchto institucích si rádi uvědomí tyto skutečnosti a novým bude příjemná tato příležitost k bližšímu seznámení se s jejich pracovními sbory.

Smotlacha začal budovati základy své vědecké školy mykologické r. 1907, kdy dokončil prof. zkoušky z tělesné výchovy a připravoval se k dalším zkouškám z přírod., matem. a fys. a k doktorátu. Měl rád, od mládí znal a studoval celou přírodu: zvířata, les, sad, pole, ale tehdy vybral si z toho všeho svou jednu lásku z mládí — houby, aby nikomu ve své práci nekonkuroval. Byl to totiž tehdy u nás vědní obor zcela opuštěný a Smotlacha dík svému pilnému studiu od mládí byl již tehdy dobrým znalcem našich nejdůležitějších jedlých a jedovatých hub. Vědecky uplatnil se již za studií na universitě na jaře 1907 u prof. Němce (ústav anatomie a fysiologie rostlin) v biologii hub. Přišel tam se svou tehdy již hotovou teorií o symbiose značné části velkých hub s lesními stromy prostřednictvím mykorrhizy,*) tehdy zcela původní, která také byla prof. Němcem uznána za význačný a obecně platný objev, značící převrat v nazírání na houby. Záhy násle-

*) Mykorrhiza byla již dříve známa, avšak u hub nižších. Na velké houby se tehdy při ní nemyslelo. Zde právě se uplatnil první Smotlacha.

dovaly jeho práce v systematice a podrobný výzkum českých hub, konaný v botan. ústavu prof. Velenovského, kde byl pak hlavně činný a kde pracoval na díle o českých houbách a na jejich výzkumu do podzimu r. 1913. K oběma profesorům přinesl Smotlacha, jak zřejmo, své původní náměty a pracoval u nich zcela samostatně. Obou profesorů Smotlacha vděčně vzpomíná, zvláště oceňuje jejich milé povzbuzování. To tím spíše, že houby nebyly tehdy jejich samostatným oborem.

V botan. ústavu, odkud měl k disposici hlavně mykol. literaturu, kterou celou prostudoval, napsal při ostatním celkovém výzkumu (na př. i hub praž. parků a hub českých a moravských vůbec) r. 1909 „Monografii č. hub hřibovitých", jež byla přijata jako dom. práce ústavní (laboratorní) ke zkouškám profesorským. Pak ji doplnil a byla předložena prof. Velenovským na podzim r. 1910 v Král. č. spol. nauk. V lednu 1911 byla vytištěna a uznána jako práce disertační. Byla to první vědecká práce o houbách v jazyce českém ve 20. století u nás. Obsahovala mnoho zcela původního, na př. zmíněnou již teorii o symbiose s lesními stromy, jež právě u hub hřibovitých je nejnápadnější. Stejně tak i pozdější Smotlachova práce „Houby rouškaté" z r. 1912, jež je částí Bayerovy „Botaniky" (vyšla r. 1913) a „Život našich hub", napsaná r. 1914 a vyšlá r. 1915, kdy byl Smotlacha v poli.

Za svého pilného studia č. hub v letech 1907—13 a zvláště za světové války uvědomil si Smotlacha také velikou hospodářskou hodnotu hub, do té doby málo uvažovanou. Odtud jeho heslo „miliony hnijí v lese". Tehdy počal také šířiti heslo „houby všem", jež mimo svůj účinek obecně hospodářský způsobilo pozoruhodný příliv výzkumného materiálu. Pilným studiem posílaných a přinášených hub položil r. 1910 základy své činnosti poradnické, jež vyústila ve zřízení organisované poradny. To je i začátek jeho Mykologického ústavu v Praze.

Přednáškami, vycházkami, výstavami a houbař. kursy, které pořádal o prázdninách s učitelstvem (Praha, Josefov), na kursech her pro učitelstvo (Praha, Č. Brod, pořádal je tehdy s prof. Klenkou), počal šířiti Smotlacha zájem o houby a mykologii.

Vystoupiv na šir. veřejnost se svými houbař. znalostmi a výzkumy a se svým heslem „Houby všem", uspořádal v r. 1912, jakožto první u nás, své velkým úspěchem doprovázené houbař. výstavy v Č. Brodě, Karlíně a na Král. Vinohradech, spojené s kursy (školami), přednáškami a vycházkami dobře navštívenými, což vše pokračuje dnes v podzimní výstavě ČMS a ČČH a v houbařských přednáškách Smotlachových.

Zájem byl tehdy značný. Tak na př. na Smotlachově vycházce do Radošovic, konané v houbař. kurze u příležitosti výstavy hub na Kr. Vinohradech v září 1912, bylo 206 účastníků.

Také bezplatná jeho poradna byla stále plná zájemců a zásilek a kruh houbařů, který se kolem něho roku 1910 ustavil, vyrostl tak, že Smotlacha chtěl již tehdy z něho založiti mykologickou společnost. K tomu však tehdy z různých důvodů nedošlo.

Založení ČČH (1919) a ČMS (1920) předcházelo druhé období mykol. práce Smotlachovy. Za války totiž Smotlacha studoval houby všude v přírodě, kam přišel (Halič, Volyňsko, Leipa). R. 1917 konal na vyzvání prof. Němce v Čechách 6 houbařských kursů a výstav, vesměs velmi úspěšných, jež měly úkolem propagovati houby jedlé a varovati před jedovatými. Vznikl totiž i za předešlé války veliký zájem o jedlé houby, při čemž však bylo i mnoho otrav. Smotlacha dostal ke svým kursům a výstavám krásné diapositivy a hlavně dovolenou z vojny. To bylo i pěkné opakování celé mykologické látky pro něho. Tím nastalo také období jeho práce s prof. Němcem. R. 1918 vydal knížku „Jedovaté houby", jež dnes vyšla již ve čtvrtém vydání. S prof. Němcem začal současně vydávati u Kočího fot. atlas „Naše houby", jehož vyšly dva svazky. R. 1919 založil ČČH, jemuž získal hned první rok na 3000 odběratelů a mnoho přispívatelů, kteří dodnes

s ním spolupracují. V té době (1917—1919) napsal i několik větších prací, jež zůstaly v rukopise, neboť Smotlacha neměl v té době ani času ani dostatek pomoci, aby je mohl upravit do tisku. Jsou to práce: „Houby všem", „Jedlé houby", „Jarní houby", „Kalendář hub", „Houby podle hodnoty", „Houby okolí pražského", „Pěstování hub" atd.

Smotlacha uveřejnil části ze svých prací v ČČH, který v I. a II. roč. je ve svém obsahu velmi bohatý, avšak všechny své práce, výzkumy a myšlenky, které měl tehdy o houbách hotovy, pro nedostatek místa zde nemohl otisknouti. Když pak přišla starost o udržení ČČH a práce se založením ČMS a konečně i jeho veliká a rozsáhlá činnost v těl. výchově (1919—1924), tu Smotlacha omezil svou publikační činnost v houbařství. I později je zcela zaměstnán vědeckou a organisační prací v těl. výchově, jež ho plně zabírá od r. 1924 až do r. 1932, kdy se Smotlacha může opět více vracet k houbám. To vidíme v obsahu ČČH a v jeho knižnici.

Velký úspěch Smotlachův v mykologii roku 1907—1919 i později pocházel z jeho znalosti přírody a lásky k ní od mládí. Proto se věnoval i při svém přetížení jinou prací neúnavně houbám. Když přišel r. 1905 na studie do Prahy a musil tu bydlet uvnitř města, pocítil záhy nedostatek styku s přírodou. Městské šedi unikal jak mohl vycházkami do lesů pražského okolí, kam zajížděl každé volné chvíle, ať jako student, či profesor na střední škole, nebo jako organisátor tělovýchovy na vys. školách pražských.

Houby byly tedy pro Smotlachu cestičkou do přírody, která mu byla, ovšem i jeho žákům, nejlepším prostředím rekreačním a současně výchovným. Zavedl tehdy také sporty přírodní, jimiž byly turistika, táboření atd.; i studium přírody v tom bylo. Odtud pochopíme dnes rovněž jeho znalost čmeláků a staroč. ovoc. stromoví a jeho akci k jejich záchraně. Z lásky k přírodě a lidem vznikla hesla, jež snažil se nebo snaží uplatňovat: „tělesná výchova všem", „ovoce všem" a především také „houby všem".

Z velké lásky k přírodě pramení též jeho široké a hluboké její poznání a proto i široký obor vědní, v němž Smotlacha od začátků vysokošk. svého studia postupně pracuje a jenž plně zasahuje do tří fakult: filosofické, přírodovědecké a lékařské. Je to biologie v širším slova smyslu.*)

Z jedinečného vědeckého základu Smotlachova vysvětlí se jeho široké pojetí houbařství a práce v něm, jakož i překvapující myšlenkové bohatství a celý obsáhlý systém původních základních vědeckých myšlenek, výzkumů i pracovních podniků, jež níže uvedeme.

Celkové pojetí Smotlachovy práce v houbách pramení z jeho povahy. Je to činnost výzkumná, badatelská, praktická, učitelská a propagační, každá jednoznačně rozdělena na stránku ryze vědeckou a druhou zpřístupňující houby lidu. Jeho houbařství je pravá věda, která získává nové a nové pravdy.

Smotlacha správně pokládá houby za biologicky důležitou součást přírody a znalost velkých hub podmiňuje širší znalostí přírodních věd vůbec. Tyto znalosti samy o sobě však nestačí a lidé mají v přírodě hledati klid svých duší a objeviti pravdu, že sami jsou či mají býti její harmonickou součástí. Tak Smotlacha sbližuje lidi s přírodou porozuměním dějům přírodním a plní tak ve svém prostředí vlastní úkol věd. Při popisu jeho činnosti nemohu se rozhodnouti, zda nemám říci, že houby jsou mu prostředkem, jaksi pomůckou výchovnou.

Celkový široký, a kde je třeba i podrobný, všeobecný i regionální výzkum hub, který Smotlacha podniká na vědeckém základě, pokračuje od r. 1907 do dneška za účasti mnoha set spolupracovníků. Vý-

*) Smotlacha habilitoval se pro universitu (r. 1930) a pro techniku (r. 1931) z tělesné výchovy právě na základě svých prací biologických.

sledky jeho Smotlacha netají, nýbrž nezištně je od začátku sděluje všem, kdož přicházejí na jeho přednášky, porady s ním, výstavy, vycházky. Ukládá je v ČČH, ve své knižnici atd. Od r. 1910 napsal a vytiskl o houbách přes 400 prací.

Úsilovná Smotlachova činnost učitelská v houbařství a jeho snaha po spolupráci získala mu od počátku a získává i dodnes na sta žáků a spolupracovníků, jimiž se činnost a práce Smotlachovy vědecké mykol. školy podstatně zvyšuje a obsáhle rozšiřuje. Svou práci v houbách rozvrhl Smotlacha na úseky a v každém uplatnil mnoho nových myšlenek a výzkumů. Tak vznikla právě vědecká a pracovní náplň Smotlachovy vědecké školy mykologické, již tuto heslovitě a se stručným obsahem po řadě zaznamenávám.

1. Podstatou hub, jich podhoubím a plodnicemi, tedy morfologií, anatomií (i mikroskopickou) zabýval se Smotlacha hlavně r. 1907—13. Soudí, že tvar hubných plodnic souvisí především s celkovým založením a základem rodů a druhů a že je určen k vytváření, ochraně a ke snadnějšímu rozšíření výtrusů nejen do okolí, nýbrž i dále (vzduch, vítr). S tím vším podle Smotlachy souvisí umístění a utvoření plodonosné části plodnice, jež ovšem má opět vliv na tvar celé plodnice. Svým výzkumem získal mnoho nových poznatků, na př. o síťce hřibovitých, o vyčerpání zásobních látek, nahromaděných v mladých plodnicích při vytváření výtrusů, jež vede ve stáří k hubnutí a ke ztenčení plodnice. Zvláště noha je pak slabá a případná hlíza často ve stáří téměř vymizí. Smotlacha poukázal již r. 1907—13 na podivuhodnou architektoniku na plodnicích četných rodů a druhů hub, která dostupuje vrchole na př. u r. Amanitopsis, Coprinus, Helvella, čel. Phallaceae atd. Sem patří i jeho výzkum o významu obalů u hubných plodnic (povrchová plachetka, vnitřní závoj, šupiny, sliz atd.) z téže doby. První u nás upozornil ve svých přednáškách r. 1910 až 1912, na pomíjivou, ale přece jen dobře vytvořenou povrchovou plachetku u sluky a na význam této plachetky při vzniku lidového názvu „sluka". Podobnou plachetku zjistil také u much. žlutavé čili žonkylové a j. U hníku třpytivého nalezl na př. zajímavou variaci ve formách podle různě vytvořené povrchové plachetky z jemných, třpytivých, povlakových tělísek, které u některých forem jsou mohutné, silně lesklé a husté, u jiných zase daleko řidší, drobnější, jemnější a pomíjevější, až v některých případech dokonce scházejí. Takovýchto případů morfogenetických zjistil Smotlacha u různých druhů hub veliké množství. Sem patří i Smotlachovo vysvětlení o původu dutiny ve třeni hřibu dutonohého a u jelenice čili lošáku stékavého (r. 1914—1919). Smotlacha vysvětlil tehdy sliz u hub jako ochranu před deštěm, hmyzem a chladnem. Sliz je podle něho u většiny hub, kde se vyskytá, také jejich povrchovou plachetkou a jedlou součástí plodnice.

2. Výzkumu podhoubí velkých hub věnoval pozornost Smotlacha rovněž od počátku a to i mikroskopicky, všímaje si jeho tvaru, barvy, umístění v substrátu atd. Již tehdy zjistil, že je možno rozlišiti podhoubí vegetativní, živné, plodonosné a zásobní či záložní. Toto je určeno ve volné přírodě většinou pro zimu, někde však, jako na př. u penízovky hliznaté, i pro nastalé sucho. Smotlacha položil si na př. již tenkrát otázku, zda znamenají zimní a jarní houby začátek (jako u rostlin jevnosnubných) nebo konec hubné sezony, a zjistil, že u některých terčoplodých je to konec. To usoudil podle hlízenky sasankové, kterou první u nás poznal, sbíral a biologicky vysvětlil (již r. 1910). Podobně je to podle Smotlachy také u jelenky (Elaphomyces granulatus), u plžatek (březnovky), třep. cihlové a j. Začátek je to u většiny jarních hub. U hub terčoplodých, zejména u kustřebek jest podle výzkumů Smotlachy (jaro 1907—10) pro vytváření plodnic výhodné hlavně to, že země na př. v lese, jest ještě všude značně volná, nekrytá a bez zelených bylin, tak že nic nebrání rozšiřování výtrusů. Proto rostou také na lesních spáleništích rády, ač tu

spolupůsobí snad i složení půdy, která dává vznik houbám ohništním. Smotlacha je studoval zejména v Leipa r. 1916—17.

3. Místní a druhový mykologický výzkum všeobecný (v Č. a na M.) i regionální, zprvu hlavně na Hradecku a Pražsku) započal Smotlacha ve velkých rozměrech a s velikou pílí rovněž v oněch letech a pokračuje v něm do dneška, kdy pod heslem spolupráce všech zabírá ku pomoci celou obec čtenářskou ČČH a všechno členstvo ČMS. Jde tu o zjištění, které houby kde rostou a při tom i o řadu dalších důležitých vlastností a zjevů ze života hub. (To je ovšem práce obrovská, při níž Smotlacha doporučuje každému vésti si přesný záznam, mapu a dokonalé prozkoumané části lesa pokládati za svou mykol. zahradu, o níž každý pracovník ví, kde kdy která z hub mu roste. Tak bude možno v příhodnou dobu vybrati vhodné lesy (části, luk, parků) atd. a prohlásiti je přímo za část ústřední mykol. zahrady (viz níže).

4. V systematice hub uplatnil Smotlacha velmi mnoho původních myšlenek, a prostudoval do r. 1913, kdy pracoval soustavně na českých houbách, téměř všechny naše důležité houby. Při tom snažil se pochopiti houby podle jejich vzájemné příbuznosti a vývojových vztahů, zjistiv na př. rody a druhy odskočné, houby vývojově mladší a starší atd., a zpracovav především monograficky houby hřibovité. Bohužel neměl času napsati z toho všeho větší práce. Psal jen o houbách chřapáč., kustřebkách, houbách lupenatých (zvláště o slizácích, o holubinkách, ryzcích, muchomůrkách, kukmácích), o námelu, hvězdicích, hadovkách atd. — Na svých více než tisících přednáškách přednášel o celém systému hub, jejž uvedl i ve svém „Přehledu hub".

5. Dobrá znalost hub hřib. i jejich způsobu života (symbiosa) již před r. 1907 a důkladné jich prostudování do r. 1913, ovšem spolu s prostudováním všech důležitějších hub českých a moravských způsobily, že Smotlacha nalezl v houbách hřibovitých studnici svého vědeckého poznání hub vůbec. Z toho usoudil, že každý, kdo chce znát dobře houby, měl by býti monografem alespoň jedné významnější čeledi či rodu. Sám rozdělil hřiby (viz na př. jeho „Přehled hub") na 4 rody: — Boletus, Suillus, Strobilomyces, Gyrodon a 3 hlavní podrody — Friesia, Euboletus, Krombholzia, k nimž připojují se rody vedlejší čili odskočné (viz níže). Zjistil také již před r. 1913 velikou blízkost hřibovitých k lupenatým, jimž jsou v několika směrech úplnou a zajímavou paralelou: 1. ve tvaru a zejména v barvě výtrusů; 2. v poměru lupenů a trubek ke třeni (volné, sbíhavé atd.); 3. v šířce lupenů a délce trubek (vysoké, nízké atd.); 4. v povrchové plachetce a vnitřním závoji a v j. — Nalezl již při sběru materiálu pro svou práci o houbách hřibovitých —jak také již v ní uvedl — druhy hřibovitých hub (klouzek kravský, hřib dutonohý), ukazující na vznik lupenů z trubek, z čehož usoudil, že houby lupenaté mohly alespoň částečně vzniknout z hub hřibovitých (k nimž ukazuje podle něho i rod čechratka — Paxillus) a že jsou aspoň v jisté své části skupinou modernější, daleko rozšířenější a novější, nežli houby hřibovité. Opravdovou zvláštností mezi hřiby je pro Smotlachu na př. B. parasiticus Bull., jejž u nás poprvé (Poděbrady) sbíral r. 1912. Hřibovité přivedly Smotlachu právě na mnoho nových otázek a myšlenek.

6. To vedlo Smotlachu i ke stejně důkladnému studiu slizáků, Tak zjistil jejich blízkost k hřibovitým, od nichž podle Smotlachy pravděpodobně pocházejí. Vyšly podle něho asi od klouzků (Friesia Sm.), s nimiž rostou pod jehličnatými stromy: borovice, smrk, modřín. Borovice má dva druhy slizáků, jež kupodivu jdou společně se dvěma klouzky, kravským a ovčím, velmi charakteristickými. Při tom však slizáky obsahují i patrně pozdější u nás smrk a pak i modřín, u něhož vládne z hřibovitých mladý podrod (rod) Boletopsis — loupák, slizákům tak podobný. Podle Smotlachy jsou slizáky (Gomphidius) a loupáky (Boletopsis) skupiny paralelní, příbuzné a podob. původu.

7. Podobně však zaujaly dále Smotlachu, zejména po stránce bio-

logické, ekologické, vývojové a systematické holubinky, ryzce, plžatky, čirůvky, muchomůrky, tedy rody celkem symbiotické, dále pak mnoho rodů čistě saprofytických, které zase tento způsob životní mu objasnily. I zde má Smotlacha mnoho nových nálezů. Jen velmi důkladnými studiemi hub v celku i monograficky celých čeledí od r. 1907 získal si Smotlacha dokonalý základ pro svou vědeckou práci v mykologii. Odtud právě při každé příležitosti čerpá nové a nové otázky a k nim hned nová „Kolumbova vejce", t. j. hned i jejich snadné a pohotové řešení. Tak na př. nález hřibu příživného na pestřeci nebo kukmáku příživného na mlžence hned mu řekl, že patrně tyto houby jsou látkově nadřazeny svým parasitům. Jestliže z pestřece může žíti jedlá a hodnotná houba hřibovitá, pak musí býti pestřec látkově zvlášť bohatý, bohatší pravděpodobně nežli mlženka, na níž žije jen zcela lehký a látkově zřejmě zcela chudý kukmák. To se skutečně také shoduje. Avšak totéž platí i o starých holubinkách a ryzcích, na nichž saprofytují rovetky, tělesně velmi zakrnělé. Všimněme si podle Smotlachy i rozdílu ve stavbě plodnic a v bohatství látek u symbiontů (hřiby, ryzce, holubinky atd.) a u lehkých hub čistě hniložijných (helmovky, penízovky, špičky a j.) čili rozdílů v látkovém složení plodnic mezi houbami pozvolna rostoucími (symbionti) a houbami čistě saprofytickými, často velmi rychle vzrůstajícími (houby podeštné, jež jsou většinou čistě saprofytické); tyto jsou tělesně mnohem slabší nežli houby symbiotické.

8. Smotlacha od mládí sbíral, určil, ekologicky a biologicky prostudoval a většinou i zkoumal po stránce chuti a jedlosti celkem přes 2.300 druhů hub, což je jistě práce ohromná. Smotlacha v ní pokračuje i dnes, sbíraje ročně průměrně na 30 nových pro sebe druhů. Při tom na 300 z dosud nalezených hub sbíral jen jednou nebo dvakrát v životě, což jej právě přivedlo na myšlenku, že studium a výzkum hub podle rodů a druhů není činností pro jeden život a pro jednoho člověka. Proto se Smotlacha věnuje nejen tomuto průzkumu, pokud jej stačí, nýbrž i všem ostatním důležitým otázkám hub se týkajícím. Smotlacha měl vždy nechuť k stanovení nových druhů a odrůd a popsal proto nové jen tam, kde to bylo naprosto nutné. Jednak v tom viděl „levnou cestu ke slávě", jednak důvodně soudil, že u nás rostoucí velké houby, aspoň na př. z hub rouškatých a břichatek, jsou již dávno určeny.

9. Již při podrobném studiu hub hřibovitých, jež však musil r. 1910 předčasně uzavříť, poznal Smotlacha velikou variabilitu, která vede k veliké synonymice, neboť často jen barevné varianty, vyvolané sluncem, jsou popisovány jako samostatné druhy. Již tehdy mohl „objevit" mnoho nových druhů, jichž platnost by se těžko vyvracela. Ovšem houby hřibovité, stejně jako houby vůbec, byly u nás, až na skvělou práci Krombholzovu, jen málo prozkoumány a tak velkou řadu hřibovitých sbíral u nás poprvé. Sem patří také oba příbuzné kozáky habrový (lískový) a dubový. Když tento poprvé přinesl r. 1909 do botan. ústavu, všichni žasli nad novinkou (i Bezděk jej spatřil teprve 1913 poprvé). Marně pátráno v literatuře (B. nigrescens Roze et Rich. byl tehdy pokládán za spíše velmi blízký B. rugosus Fr., silně černajícímu, kdežto kozák dubový černá jen málo). Proto jej Smotlacha pojmenoval „B. Velenovský" — a přece to bylo nadbytečné — nakonec byl zjištěn pod jménem B. rimosus Vent.

Přes svou nechuť k novým druhům byl nucen při své veliké práci výzkumné přece jen jich popsati celou řadu, jak se o tom dovídáme z ČČH a z „Přehl. hub". Uveďme z nich některé: B. fuscorosens Sm., B. elasticus Sm., B. versipellis Sm. (křemenáč březový), B. roseoporus Sm.-Sýkora (klouzek čili loupák bílý), T. vernale Matoušek-Smotlacha (čirůvka jarní), B. populinus Sm. (křemenáč topolový), M. apicata z ČČH a z „Přehl. hub". Uveďme z nich některé: B. fuscoroseus Sm., Limac. aurantiorubrum Sm., B. hortensis Sm. (hřib sadní či lipový), B. Sykorae Sm. atd., atd. Některé z nich trvají, o jiných zjistil Smotla-

cha již dávno, že byly popsány již před tím, třebaže často jen velmi kuse. Vždycky však zde Smotlacha přispěl aspoň částečně novým výzkumem.

Každoročně činí Smotlacha se svými spolupracovníky velkou řadu zajímavých a často pro Čechy a Moravu nových nálezů. Tak s Kříženeckým nalezl u nás vzácnou Batarovku (Battarea), se Spyt. Krejčím stejně vzácné Secotium, dále s jinými Phallus imperialis. Morchella gigas, M. crassipes, Gyrocephalus rufus, hlívu olivovou, u níž zjistil, že se u nás hojněji objeví za zvlášť teplých let a teplých podzimů, dále císařku, pánevku, květovku atd. O takovýchto nálezech píší se celé práce a posílají jako doklad věd. činnosti. Smotlacha je sotva konstatuje v ČČH nebo má o nich jen záznamy in litteris. Topografického a systematického výzkumu hub, který vede Smotlacha od r. 1907 a který v poslední době znovu zdůraznil, účastnila se a účastní velká řada spolupracovníků. Zvláště silně je zastoupena Praha. Zprávy o tomto výzkumu přináší ČČH. Spolupracovníky Smotlachovy ve výzkumu hub uvedeme příště, kdy bude hotov jejich soupis.

10. Již v začátcích své vědecké práce zjistil Smotlacha ze studia literatury, že vývoj systému hub jde více a více do šířky, čím důkladnější je průzkum hub. Tak z původních druhů linnéovských vznikají velkočeledě (Agaricus, Agaricaceae), z původního r. Boletus vznikla za doby první jeho práce v houbách podčeleď (Boletineae, Boleteae) a dnes právem celá čeleď Boletaceae. Dokonalejší (monografické) studium a zpracování velkých rodů vede Smotlachu k poznání, že některé druhy jsou v těchto rodech od základního (středního) typu daleko více vzdáleny nežli ostatní, což vedlo v literatuře ke stanovení nových rodů namnoze monotypických. Smotlacha zavedl pro tyto druhy a rody ve svých přednáškách již r. 1910 název rody (druhy, odrůdy) odskočné čili mutační, jako jest tento název zaveden pro podobné případy v ostatní živé přírodě. Těchto druhů odskočných jest u plně se dnes vyvíjejících rodů hub (choroše, hřibovité, lupenaté) veliké množství, což poskytlo mnohým novým autorům příležitost tvořit nové rody, aby i jejich jména se zastkvěla vedle starých (Linné, Fries, Bulliard, Perseon, Schäffer, atd.) Smotlacha ve svých „hřibovitých" místo rodů odskočných utvořil jen podrody, jichž jména se neuvádějí, a to také z toho důvodu, aby lid, studiem hub se zabývající, měl lepší přehled a nemusil si zbytečně obtěžovati paměť novými a novými názvy. Věda podle Smotlachy nemůže míti dnes jen účel sama v sobě (věda pro vědu) a ve jménech; na hru se jmény není dnes a dlouho nebude naprosto času. I věda houbařská v této věci má podle Smotlachy účelně sloužit a prospívat celku. Ovšem nesmí se při tom zase neuznati podle něho i skutečná práce badatelská, jestliže pracovník nalezne nové důležité vlastnosti houby, které ji zřejmě odlišují od ostatních a tím přispěje k lepšímu jejímu poznání. Pak i nové jméno je oprávněno. Ovšem obyčejně i zde stačí podrody a sekce. V tomto směru je podle Smotlachy systém hub, provedený do důsledků a podrobností (rody rozdělené na podrody, ty na sekce, zvláště jsou-li stanoveny podrody a sekce odskočné, monotypické), důležitým prostředkem pro poznání vývoje hub, jak pokračuje od pradávna. U hřibovitých patří podle něho k odskočným rodům (podrodům) napřed Strobilomyces, a snad i Suillus a Gyrodon, pak ovšem velká řada dalších jako: Tylopilus, Boletinus, Elasticus, Porphyrosporus atd. U lupenatých: Amanitopsis, Laccaria, Leucocoprinus, Cortinellus, Rozites atd. Celý téměř rod Armillaria některých autorů je složen právě z odskočných druhů jiných rodů lupenatých hub bělovýtrusných opatřených na noze velmi rozmanitým „náramkem".

11. Smotlacha sledoval pečlivě i vývoj hub v souvislosti s ostatní přírodou a přinesl zde mnoho nových myšlenek, které uplatňoval vždy na svých přednáškách, ve svém „Přehledu hub" a konečně v řadě prací v ČČH a j. Vzpomeňme na jeho „houby moderní", sledující víceméně člověka (hadovka, václavka, žampion, dřevomorka, penízovka

sametonohá, čechratka atd.). Na všech z nich vidíme nějaký toho vliv (domestikace u hub). Lupenaté houby řadí do velké řady vývojové. Za vrchol jejich vývoje a hub vůbec pokládá Eulamellatae, pravolupené. Ovšem vývoj a příbuzenství hub podle Smotlachy neděje se jen v řadě, nýbrž i v ploše a prostorově. Sem patří i jeho práce o vývoji hub lupenatých z nižších nebo paralelních forem hub; vývoj slizáků udál se podle Smotlachy patrně z hub hřibovitých.

12. Nejvíce původních nálezů má Smotlacha v biologii a ekologii hub. Především ve výživě hub první v literatuře vůbec upozornil (již r. 1910) na všeobecný a důležitý zjev hub symbiotických, jež vedle hub parasitických a syprofytických jsou vlastně hlavními houbami lesa, žijíce v symbiose s jeho stromy a částečně i s jinými zelenými rostlinami (mech, tráva, křovina atd.) v lese. Smotlacha zjistil velký význam zmíněné symbiosy hub v mnohém směru a využil jí prakticky ve sběru a pěstování hub. Upozornil také na její význam pro pěstitele lesa.

Zprvu vysvětloval si symbiosu velkých hub a stromů spíše parasiticky, t. j. tak, že z ní více mají houby, ale později (1914—19), když vyzkoumal, že i výslovní parasiti na trávě, jako špička obecná a strmělka bělostná, posilují zřejmě svou trávu, ze které později žijí, usoudil, že tak tomu je pravděpodobně i u velkých hub v lese. Ten podle Smotlachy nejen houbám dává, nýbrž z nich má i prospěch.

13. Smotlacha si všímá také hub čistě nebo částečně příživných, jež napadají rostliny a zvláště stromy, které jsou nějak oslabeny nebo poraněny. Pak hub hniložijných, jež podle něho mají úkol hrobařský a čistící v přírodě a zvláště v lese (pralese), kde zjistil i zvláštní sled hub symbiotických a saprofytických. Napřed symbionti, pak saprofyti. Symbiotické houby jsou podle výzkumů Smotlachových vždy zároveň saprofytické, neboť symbiosa by je sama neuživila (byly by pak parasity) a tak jsou vlastně houbami dvojživnými. Ze svých stromů dostávají mimo jiné podle Smotlachy patrně nějaké speciální látky, které je přetvořují na biologické druhy a odrůdy. I jejich saprofytismus má patrně někdy svůj vliv. Smotlacha zjistil i houby trojživné (na př. špička obecná) a u některých druhů (na př. žampion ob.) i střídání způsobů života. (Pokračování).

Část výzkumná.

Dr. Z. Brudrhans:

Polévka z hníku třpytivého.

V listnatém lese „Na Štěpáně" u Mělníka jsem nasbíral dosti velké množství hníku třpytivého vedle modráků, opěnky, lipůvky a různých špiček.

Z těchto se uvařila normální houbová bramboračka. Hníky se vařily zvláště v malém hrnku poněkud kratší dobu. (Bylo to druhého dne, byly zčernalé, mazlavé, splihlé v nevzhlednou mazlavou břečku a nevzbuzovaly důvěru.) Pak jsem je přelil do části polévky hlavní, jež tím nabyla mimořádně dobré chuti a vůně, připomínající žampiony.

Kontrolní původní polévka bez hníků byla ve srovnání s touto značně slabší co do vůně a chuti.

Hníky jsem sbíral všechny, i staré, roztřepené, ztmavělé a mazlavé.

Později jsem dal uvařiti hníky současně s ostatními houbami hned do polévky. Výsledek byl horší.

První polévka, do níž se hníky zvláště uvařené přilily, byla mnohem lepší. Hníky se vařily odděleně poměrně kratší dobu, což se mi zdálo býti výhodnější.

Dr. Bohuslav:

Pozdní václavky r. 1939.

Václavky (Armillaria mellea Vahl.) se objevily r. 1939 v lesích pražského okolí hodně pozdě, od konce října, někde až teprve v polovině listopadu. V některém lese nevyskytla se václavka vůbec, ač rok před tím byla jich v těchže místech v září a počátkem října hojná úroda. A přece se zdálo, že značná vlhkost celého onoho roku by mohla přivodit naopak urychlení jejich růstu. Snad působila na toto zastavení nebo zpoždění růstu václavek také mimořádná chladna, která v září a v říjnu abnormální vlhkost provázela. Věc by však zasloužila bedlivějšího vyšetření, neboť václavka jako význačná podzimní houba by neměla býti ke chladnu tak choulostivá. Prosím proto čtenáře, kteří aspoň v posledních dvou letech v některém kraji růst václavky sledovali, za laskavé sdělení svých pozorování do ČČH.

Pozn. red.: Výskytu václavek je třeba věnovati více pozornosti nežli dosud, aby se přišlo konečně na to, čím je podmíněna doba jejich vývoje plodnic.

Fr. Steinbrenner:

Houbařské poznatky z přerovského okresu.

Do Přerova přišel jsem v listopadu 1938. Jen jsem se trochu obeznámil v novém působišti, bylo mou snahou zjistit, kde a který druh hub, hodící se ku sběru, se vyskytuje. Lesy a háje byly prázdné, ač v okrese holešovském sbíral jsem ještě nedávno havelky, zelinky, čirůvky nahé a dvoubarevné, kuřátka (Cl. Botrytis et flava), i mnohé pozdní holubinky. Myslel jsem, že je už pozdní roční doba a těšil se na jaro. Ale i toto zklamalo. Tak jedlými houbami chudého kraje jsem ještě neviděl. I týdenní trhy jsou houbami obesílány velmi spoře.

Z jara přináší na trh několik od mládí zde žijících osob něco smrží. Jsou to hlavně smrže špičaté. Později jsou na trhu májovky a houby hřibovité a to hřib dubový (B. reticulatus), hřib obecný (B. bulbosus), kozák špičník a habrový, křemenáč březový i osikový. Také modrák rudonohý čili kovář (B. erythropus), zde zvaný „hříbek zaječí", bývá donášen. Většina hub hřibovitých je přinášena ze sousedního okresu hranického.

Překvapilo mě, že zde na přerovském trhu prodává se směs různých druhů holubinek. Pokud znám trhy z Mor. Ostravy, Frýdku, Troppau, Jägerndorf, Teschen, Bielitz, nesměly se tam holubinky vůbec prodávati. Prý pro snadnou záměnu s podobnými houbami jedovatými. Pokoušel jsem se v Troppau, aby bylo dovoleno prodávati aspoň holubinku namodralou a holubinku nazelenalou, ale marně. Zde však v Přerově jsou volně prodávány všemožně holubinky (ovšem kromě R. foetens a R. emetica), jichž ani jménem neznám. Úplně však postrádám jak na trhu, tak i v přírodě špičku obecnou. Tuto jsem našel v zahradě nemocnice přerovské, kde rostla pod smrky a pak na území okresu kroměřížského. Velice hojně donášeny jsou na trhy různé bedly, zejména hojně donášena je bedla červenající, které říkají zde „žampion lesní". Skutečný žampion lesní (Ps. silvatica) našel jsem za svého 5letého pobytu v Přerově pouze dvakrát. Žampion bělostný podařilo se mi zjistiti v lesích nad obcí Bukem a v lesích čekyňských. Hojněji jsem jej sbíral až v okrese hranickém nad obcí Veselíčko. Pečárka obecná je zde poměrně řídká. Koncem loňského léta překvapil mě na regulovaných březích Bečvy nález několika dobře vyvinutých plodnic kukmáku středního (Volvaria media). Od začátku léta až pozdě do podzimu sbírával jsem hojně zde rostoucí slizák mazlavý. Také zde roste, ale ne tak hojně, slizák růžový. Koncem léta po deštích je zde hojnou čir. nahá a

čir. dvojbarevná. Na podzim sbírával jsem také klouzky (B. luteus, elegans, granulatus, bovinus). I hřib hnědý našel jsem dosti často. Mnohdy musel jsem se spokojiti při sběru pýchavkami (Lycoperdon), které sbírám, pokud vnitřek je bílý, napořád. Ve vlhkých lesích i hájích vyskytují se někdy ve spoustách václavky. Rostou zde 2 druhy a to v. obecná (A. mellea et A. robusta). Nesmím ještě zapomenouti na ryzce. Sbírám zde ryz. obecný (pravý) a ryz. dubkovaný (L. strobiculatus). Tento poslední je řídčejší. Také nepomíjím muchomůrky růžovky. Poměrně slabý sběr možno snad odůvodniti neúrodou hub v posledních rocích, poněvadž mnozí zdejší občané tvrdí, že nosili z čekynských lesů, které jsou Přerovu nejblíže (vyjma háj „Žebračku", kam je vstup houbařům zakázán), koše hub, t. j. hřibů a kozáků, poněvadž o jiné houby nemají zde valného zájmu, ale já mám osobní dojem, že Haná dává hojnou úrodu řepy, ječmene a žita, ale nikoli hub.

Z jedovatých hub našel jsem často závojenku olovovou a muchomůrku zelenou. Muchomůrku bílou jsem nenašel.

Dr. Fr. Smotlacha:

Historia mykologica 1943.

(Soubor mých pozorování, myšlenek a výzkumů z hub.*)

1. Překvapení na přednášce 15. XI. 1943.

Toho času je na Hradecku a v blízkém okolí Prahy skoro bez hub (vše zničily sucha, větry a mrazy), avšak na této přednášce bylo ještě daleko přes 100 druhů hub donesených z několika koutů ze vzdáleného okolí Prahy, kde na místech vlhkých a proti zimě chráněných houby se udržely. Měly sice na sobě již známky mrazu; tak byly čirůvky mýdlové od mrazu červené, lošáky bílé silněji oranžové, václavka rovněž červená (to vše bylo také již před týdnem!). Byla donesena již také z okolí pražského pomrazka (plžatka borová). Největší však dodávka hub do přednášky došla ze Šumavy od Domažlic od p. Ing. Aug. Timra, kde letos kupodivu se uplatňuje proti Hradci a Praze jižní poloha; je tam tepleji a vlivem hor i vlhčeji. Odtud byly doneseny dokonce ještě i muchomůrky šedivá a růžová a vláknice Godeyova od mrazu naprosto netknuté, kdežto z okolí Prahy donesená muchomůrka červená a citronová měly již zřejmé silné stopy mrazu, jemuž muchomůrky zvlášť podléhají. Velká skupina zachovaných hub byla donesena také z Klince u Bojova p. Fr. Opršalem, kde je patrně pro houby výhodná poloha a výhodné mikroklima.

2. V červenci 1943 rostly houby podzimu.

Červen a červenec 1943 vyznačovaly se značnými přechody v počasí. Jednou bylo vlhko a chladno, pak zase teplo a sucho. Po celý červen rostlo velmi mnoho druhů hub, jak opožděných jarních, tak pravých letních, a také rostly kupodivu i houby z pozdního léta, ba i dokonce podzimní. Zvlášť se to ukázalo v pol. července, kdy poměrně bohatá perioda vzrůstu hub byla pozastavena především chladnými nocemi. Rosa byla tehdy studená po několik dnů, tak jako někdy na konci září. Při tom bylo slunečno a teplo ve dne a tím půda dosti vyschla. Houby přestávaly růsti a o týden později objevily se všude mladé křem. osikové, václavky, lakovky, šup. kořenaté, slz. oprahlé. Také much. červená, množství ryzců ryšavých a jiných pozdních hub všude vyrostlo. To byly známky ochlazení. Houby jako by byly příchodem stud. nocí oklamány v kalendáři. Proto rostly tehdy houby zářijové mezi houbami letními, které zase ze setrvačnosti rostly aspoň ve zbytcích.

*) Jde tu většinou o pokračování mé vědecké práce z r. 1907—13 a doby pozdější, jakož i o původní myšlenky, o nichž jsem podal zprávu na prvních mých houb. kursech a ovšem i později. Pak jsou zde věci z nejbližší doby. Dosud uveřejněny nebyly.

3. Vliv severní strany lesa na vzrůst hub.

Suché počasí ke konci října a zač. listopadu 1943 zastavilo vzrůst hub všude v lesích i mimo les, kde nebylo spodní vláhy. Houby rostly jak jsme již loni napsali, jen na bažinách, na vlhkých rašeliništích (na př. v lesích královéhradeckých), a pak na místech v lese, která si uchovala aspoň trochu povrchové vláhy. Tu jsme zase zjistili, jak pozorujeme již od mládí, že houby za suchých let rostou na sev. okrajích lesa, kde se vláha deštěm, rosou a mlhou získaná, nejdéle udrží. To poznáme také podle zelené trávy, která nám prozradí nejvlhčí místo v lese a v okolí lesa.

4. Vliv mlhy a rosy na vzrůst hub za suchých let.

Psal jsem již o tom v min. roč. ČČH, kde jsem ukázal, že vlhká mechoviště v hrad. lesích zachycují vodu i z rosy a mlhy za suchých let, a přinášejí tak houby, i když nikde jinde nic neroste. Můžeme takové případy zjistiti i z denní praxe. Náš houbař p. Simichen má v Praze na Hanspaulce zahradu, která z části leží na sev. svahu a ve stínu za vilou. Též tam je i za such. období trochu vlhčeji nežli jinde, neb slunce tam nepřijde a od větru je místo to chráněno. Proto tam rostly i letos na zač. listopadu, kdy bylo všude sucho a houby přestaly růst, peniz. sametonohé v chomáčích na starém topolu. Je to houba podeštná. Zde však jí stačila patrně jen rosa a mlha, kterou topolový kmen svou rozpukanou korou a lýkem dovedl zachytit, při čemž jistě tu pomohla i sev. stinná strana.

5. Zkušebná jídla hub.

Jedlost hub a zvláštní jejich kuchyňské upotřebení zkouším od mládí. Do dneška prozkoumal jsem téměř všech 2300 hub, které jsem měl v ruce při svém celkovém a regionálním výzkumu. Podrobněji zkoumal jsem po této stránce přes 1500 druhů hub. Časem vybral jsem si vhodná zkuš. jídla, kterých lze používat u hub především za čerstva, avšak též u hub sušených a nakládaných do soli. Jsou to: 1. čistá, pouze solená, nemastná polévka; 2. jednoduchá gulášová omáčka, jak jsem o ní psal v ČČH; 3. houby s kroupami (dříve s rýží); 4. bramboračka; 5. smaženice.

6. Jak dlouho žijí houby?

O tomto svém podrobném výzkumu psal jsem již na mnoha místech. Souborem těchto všech záznamů vznikne docela zajímavá práce, kterou mám často na mysli. Také jsem o věci mnohokráte přednášel. Parasitické zacházení se svým hostitelem, stávající se z nouze saprofyty. Saprofyti zacházejí se svým substrátem, podléhající často vlivům povětrnosti, dešti, větru, sucha atd. Velice jsou pomíjivé v jednotlivých generacích na př. některé špičky, penízovky a jiné, pokud vytvořují na př. při nastalém suchu, tvrdohoubí, čili sclerotia. Vzpomeňme na př. na malou bílou houbičku — peniz. hlíznatou — vyrůstající po deštích na hnijících zbytcích hub v lese. Přijde sucho a podhoubí této houby promění se v tvrdohoubí ve velikosti žitného zrna na vrch tmavého, ze kterého za příštího deště vyrostou plodničky. Ty vydají miliony výtrusů, které zalétnou na hnijící zbytky hub v okolí a zde vyklíčí v podhoubí, které se silně rozroste a žije z oněch zbytků. A zase přijde sucho a podhoubí se mění v tvrdohoubí, z něhož později za deště znovu vyrostou plodničky. Vidíme zde sice krátký, ale znovu se opakující koloběh hubného života, kde život jedné generace je sice krátký, však všech dohromady snad nekonečný.

7. Hřib kaštanový a císařka u Brandýsa nad Lab.

U Brandýsa nad Lab. v písčitých borových lesích u Houštky, kde roste sem tam dub, sbíral jsem při prvém svém kursu a výstavě v Brandýse nad Lab., který jsem tam konal o prázdninách již r. 1913, veliké množství krásných, pěkně červených, hřibů kaštanových na výslunných místech. Je to jedinečné místo v Čechách a na Moravě, kde

jich tolik roste a kde mají tuto červenou odrůdu, způsobenou sluncem a pokládanou sem tam v literatuře za samostatný druh (Boletus rubellus). P. J. Srb ze Staré Boleslavi, který často přichází i do těchto lesů, sbírá tam tyto hřiby podnes a r. 1943 začátkem září nalezl tam i císařku. Je zajímavé, že další její naleziště je v pokračování těchto lesů u Ml. Boleslavi, kde zná její místa p. řed. Sládeček.

8. **Muchomůrka zelená roste u nás ještě v listopadu.**

Much. zelenou v několika kusech, které patrně již byly zastiženy mrazem, poslala nám 13. XI. 1943 na můj podnět pí. B. Vymazalová z Kyjova, kde patrně vzhledem k jižní poloze místa a k opožděnému teplému letošnímu počasí, much. zelené ještě 12. XI. rostly. Je to zajímavý výsledek výzkumu našeho mykol. ústavu, ČČH a ČMS, za nějž pí. Vymazalové velmi děkujeme. Zároveň vidíme, že nebezpečí otrav záměnou za zelánku a za zelené holubinky trvá na některých místech v Čechách a na Moravě za teplých let ještě pozdě na podzim. Pí. Vymazalová sbírala much. zelenou v okolí Kyjova také koncem října a začátkem listopadu a poslala ji do našeho ústavu, který ji vyzval, aby v pátrání po ní pokračovala. Much. zelené z obou zásilek byly vystaveny v Praze na Václavském nám. v „Pomoně".

9. **Prašivina.**

Letos (1943) na podzim, kde václavky mohly plně dozrát, překvapily na př. koncem října velikým množstvím bílých výtrusů, které neseny zvláštními proudy vznikajícími na lupenech, kde dozrávají výtrusy, dostaly se i nahoru na klobouky a všechno kolem pokryly bílým povlakem, který lid omylem pokládá často za plíseň nebo prašivinu. Také tedy výtrusy hub přispěly k názvu „prašivka" pro neznámé houby v lese. Dal jsem na své pokusné zahradě na venkově čistit staré zkušené paní, která mi občas pomáhá, koš nasbíraných pěkných václavek, avšak částečně již s krásným bílým povlakem výtrusným na vrchu klobouku i dole na nožkách. Vysvětlil jsem, jak chci tyto houby čistit, poněvadž je budu nakládat se hřiby, žampiony, ryzci, klouzky a pod. do soli. Když jsem se vrátil ze zahrady, spatřil jsem, že si dává velkou práci s každou václavkou, která byla pokryta oním bílým povlakem výtrusů. Když jsem se jí ptal, co to vlastně dělá a proč tak pečlivě každou hubku od těch výtrusů čistí, vysvětlila mi, že oškrabuje prašivinu a varovala mne! Naprosto si nedala říci, že jsou to výtrusy. Její přesvědčení bylo, že je to zlá prašivina a konec!

A vzpomeňme si, že třepenitky jsou poprášeny černě, šupinovky rezavě a štítovky se závojenkami rudě!

10. **Co mi rostlo v červenci 1943 na zahradě.**

V jahodách a na květinovém záhoně blízko lip hřib sadní či lipový, který jsem tam našel, na loučce, kde pěstuji špičky obecné, usíchá jich v červenci celá řada. U háje březového pestřec obecný a much. červená, pak i kozák habrový a březový, lišky a čechr. podvinuté. Pod lipami roste mi hřib žlutomasý. Na kompostě rostou mi žampiony obecné. Avšak sucho vadí (konec července 1943) vzrůstu hub naprosto.

11. **Přehled hub rolnických.**

Provázejí převážně rolnická hospodářství člověka, rostoucí zejména tam, kde se pěstuje obilí, traviny a pod. a hnijí zbytky z hospodářství. Jsou to především houby trusové (na trusu kravském a koňském), o nichž nutno mluviti zvláště. Pak houby hnojní a kompostové. Pak houby rostoucí na hnijících zbytcích slámy, jakož i houby, rostoucí na polích a pastvinách na obdělané zemi. Konečně sem řadíme i z větší části houby trávníkové.

Vedle špičky obecné a žampionu obecného, jež jsou pravými rolnickými houbami, žijícími všude v kraji i tam, kde není lesů, na lukách, mezích, pastvinách, často jakožto jediné jedlé houby rolníka, jest to několik rodů hub lupenatých, z nichž jistá, často velmi značná část

patří rolníkovi. Nejčastěji je tu snad zastoupen r. Stropharia — límcovka, k němuž druží se r. pečárka — Psalliota, pak mrvel — Panaeolus, lysivka — Psilocybe, slzečník — Bolbitius, kržatka — Naucoria, bedla — Lepiota, hník — Coprinus, kukmák — Volvaria atd.

12. **Biologické příbuzenství r. Stropharia v houbách rolnických.** R. Stropharia (límcovka), patřící částečně do hub rolníka: z trávníkových je to límcovka černovýtrusá, zdobená a žlutavá, z trusových polokulovitá, vyznačuje se většinou jedním společným znakem, t. j. slámově žlutavým zabarvením — barvou slámy, tedy barvou rolnickou. A tato barva přichází hojně i v rodě žampion (žampion ovčí a j.). V r. Psilocybe je to zejména Ps. merdaria, jež jeví zřejmou podobnost a příbuzenské vztahy (slámově zbarvený klobouček) k r. Stropharia, stejně jako Naucoria semiorbicularis, kržatka polokulovitá, jež má rovněž vzhled drobounké límcovky, ovšem hladké a nahé, bez límečku a bez závoje. Ale příbuzenská a snad i vývojová řada jest tu dobře vyjádřena.

13. **Rozdíl mezi symbiotickými houbami starého a mladého lesa.** Již od svého mládí, kdy jsem sledoval poměr hub a stromů v lese, čehož jsem využíval prakticky při sběru hub jedlých, přišel jsem na to, že na př. ryzec pravý, odrůda smrková, nejčastěji roste v mladých smrčinách a že se objevuje často již i ve zcela mlad. kulturách. Teprve značně později rostou v těchto smrk. kulturách jiné symbiot. houby, zejména hřiby obecné, peprné, much. červené, sliz. mazlavé atd. Dala by se dokonce sestavit celá stupnice časová pro symbionty smrku, jak se od mládí do stáří postupně u něho objevují. Avšak stejný zjev zjistil jsem také v borovinách, kdež nejdříve u zcela mlad. stromků roste klouzek obecný (B. luteus L.), později teprve kl. kravský, kl. ovčí a hř. borový, stejně jako ryz. pravý, odrůda borová. Zase by zde bylo možno sestaviti podobnou stupnici jako u smrku. A podobné zákony platí také o lese nebo háji březovém, dubovém atd. Vidíme, že se zde naskýtá pro naše houbaře a lesníky nová příležitost a úloha ve studiu a výzkumu symbiot. hub.

14. **Hníky možno jísti i když se rozkládají.** Zkoušel jsem za syrova i v polévce jíst hník inkoustový, obecný a třpytivý, i když se rozkládal v kašovitou a inkoustovou tekutinu, a zjistil jsem, že chutná zcela dobře a že je naprosto neškodný, nejedovatý. Stejně zjistil také kol. Dr. Z. Brudrhans u hníku třpytivého. Vysvětlil jsem si to tím, že přeměna klobouku hníku ve výtrusy je normální zjev biologický či fysiologický a tedy nic chorobného, nic toxického. Je to biologicky velmi zajímavý a krásný zjev. Stejně možno jíst i sliz hub, jak jsem ostatně již sdělil.

15. **Hřib hnědý,** v jeho formě Stejskalově, sbírám již přes 30 let v Píchově stráni v mém rodišti na Zámečku u Hradce Kr. v listnatém háji (osika, habr, dub, olše) na místě, kde před lety stávala stará borovice, která seschla. Půda je tam velmi humusovitá. Zůstal tam jako saprofyt, nebo žije zde v symbiose se stromy listnatými? Do okolí se nešíří.

16. Jinde upozorňuji na **sterilní dospělé plodnice** některých hub lupenatých, jež jsou zajímavou zvláštností, kterou pozoruji již velkou řadu let. Letos se objevily znovu.

Část pěstitelská.

Záchrana a výzkum staroč. ovocných stromů. Jak je již jistě všem čtenářům ČČH známo, podniká podepsaný ve své pokusné zahradě, Zámeček, p. Hradec Kr. 8, záchranu a výzkum staroč. ovocných stromů. Letošním rokem do konce listopadu a začátku prosince a na jaře v březnu bude shromažďovati na své zahradě staroč. prvokořenné, t. j. neštěpované slívy, švestky a višně. Žádá proto laskavé čtenáře,

aby mu v této věci pomohli, jako již mnozí správně učinili. Jde o to, aby mu buď sami poslali nebo u svých přátel a známých zajistili a opatřili zmíněné staroč. ovocné stromy. Výzkumem bylo zjištěno, že každý kraj má něco v tomto směru zvláštního. Bývají to na př. odrůdy ranné, nebo pozdní, velkoplodé nebo zvlášť zbarvené švestky obecné, pak různě zbarvené a různého tvaru a velikosti staroč. slívy a konečně i staroč. samorostlé višně. I třešně pěstované ze semenáčů hledám. Stromky buďtež poslány nejlépe poštou na uvedenou již adresu.

Dr. Fr. Smotlacha.

Ludvík Těmín:

Pěstování žampionů.

Péče o záhony a boj proti škůdcům. Při preparaci hnoje většina choroboplodných zárodků při teplotě kolem 70—80° C se usmrtí. Další však prací jest hnůj opět otevřen přístupu různých nákaz. Popis boje proti škůdcům jest velice rozsáhlý, uvedu tudíž jen hlavní a největší škůdce žampionů.

Z živočichů jest nejhorším houbová muška. Rozmnoží se za několik dní v záhonech na miliony. Larvy rozežírají podhoubí i plodnice (červivost) a dovedou sklizeň o polovinu zmenšiti. Bojuje se proti nim lepícími pásy, specielními přípravky na vykouření, rozmlžování a posyp záhonů. Jako další škůdce jmenuji hlemýždě, myši, stonožky, stěnky.

Z onemocnění bakterielních jest nejnebezpečnější „sádrovka", která se objevuje brzo po osázení záhonů ve formě bílého sádrového povlaku na povrchu i uvnitř záhonů. Podhoubí žampionu v tomto prostředí hyne. Další nemocí jest měkká hniloba, která napadá plodnice. Houby již zcela malé se deformují, uvnitř mají černé skvrny a na povrchu jsou jako plesnivé. V plísni stojí kapky hnědé, páchnoucí tekutiny. Jakmile toto onemocnění zachvátí celé záhony, jest boj marný a nezbývá nic jiného, než pěstírnu vykliditi a důkladně desinfikovati. Jednotlivé případy dají se dobře potírati formaldehydem, nebo lysolem.

Z hub, jako konkurent, vyskytuje se na záhonech hník (jehož podhoubí přetrvá i preparační teplotu). Jeho velké množství může zatlačiti od živin i žampionové podhoubí, což má za následek zmenšení sklizně.

Vyklizení záhonů a desinfekce pěstírny. Po ukončení sklizně vyklidíme ihned záhony a zařídíme, aby přišly daleko od pěstírny, nejlépe na pole neb zahradu. Hnůj po žampionech jest velice dobrým hnojivem, které obsahuje pro rostliny všechny živné látky. 1 kbm tohoto hnoje odpovídá as 3 kbm hnoje čerstvého. Pak přikročíme ihned k desinfekci. Podlahu oškrabeme od všech zbytků, omyjeme vodou. Pak provedeme desinfekci plynem, neb parami desinfekčního činidla. Následující práce pozůstává v postřiku stěn vápnem s modrou skalicí a na konec polijeme podlahu hustým vápenným mlékem a rozetřeme košťaty. Necháme pak týden až 14 dnů důkladně větrat (v zimě méně, jinak místnost prochladne) a potom můžeme ihned přikročiti k zakládání záhonů z hnoje, který jsme již před tím preparovali. Stejná desinfekce musí se prováděti před přivezením čerstvého hnoje v preparační místnosti.

Průměrný výnos. 1 qm záhonů vynese průměrně za jednu sklizeň 3 kg dobrých žampionů. Můžeme klidně do roka provésti dvě sklizně, tudíž dostaneme z 1 qm do roka 6 kg. Sklizně vyšší než 3 kg z 1 qm (i 15 kg) se také přihodí, nejsou však pravidlem, v takových případech měl žampion své skutečně optimální vegetační podmínky. Cena za žampiony jest pěstitelům upravována výměry NÚC, směrnicí jest cena platná v Říši. Nákladové položky za nájem pěstírny a cena dobrého koňského hnoje pak přirozeně ovlivňují rentabilitu podniku.

Zprávy.

Dr. Fr. Smotlacha:

Zprávy o výzkumu hub z konce října a začátkem listopadu 1943.

Jelikoš na začátku října 1943 sem tam pršelo, rostly i koncem t. m. houby, ačkoliv sucha více a více přibývalo a hub ubývalo. Pí. B. Vymazalová z Kyjova poslala z lesa od Vracova (borovina) much. zelenou, která tam ještě 25. X. hojně rostla (dopsali jsme o ni a poslala ji ještě ze 7. XI.!). Je to vlivem mimořádně teplého podzimu. Much. zelenou dostali jsme totiž koncem října a dokonce i počátkem listopadu z mnoha stran. Proto se také na podzim r. 1943 výjimečně přihodilo několik otrav touto muchomůrkou a patrně i jinými jedovatými houbami, která dík teplému počasí rostly dlouho do podzimu.

Pan Mikulecký z Průhonic poslal z tamní obory krásnou hlívu jílmovou, která tam vyrostla na habru. Sbíral ji 25. X. t. r. Velmi zajímavý soubor podzimních hub poslal p. odb. uč. K. Zaydler, které naznačují, že v Orl. horách (Jelení), rostly koncem října 1943 houby opravdu podzimní, že však i tam byl podzim prodloužen. Pan Ing. R. Hlaváček sbírá na náš podnět čirůvku nahou, která roste pro něho hojně v Chýnově u Tábora. Velice si na ní pochutnává. Je to znamenitá houba pro každý způsob jídla a zvláště se ovšem osvědčuje ve vhodné směsi, kdy si z hub můžeme opatřit právě jejím působením skutečnou lahůdku. To je ostatně také mojí zkušeností. Pokládám čirůvku nahou čili „fialku" neboli „modřenku" podle svých zkušeností za velmi chutnou nejen za čerstva, nýbrž i za sucha a ze soli. Pan Ing. Hlaváček smísil čirůvku nahou s mladými pýchavkami a hřibem žlutomasým, připojil vajíčko a velice si pochutnal. Rovněž mu chutná dobře sl. mazlavý (je výborný v octě) a lepkavý (ve směsi). V modřínovém háji u Trh. Svinů sbíral 3. X. 1943 ryzec modřínový. Rostl tu roztroušen mezi kl. sličnými a připomínal i jejich barvu. Pan Ing. Hlaváček používá ku přípravě hub k jídlu mojí knížky „Houby v kuchyni" a jest s ní velice spokojen.

Podle návodu z ní připravil si sekanou z hub, nadívaná rajská jablka houbami, risoto, kroupy s houbami, omelety, atd. Všechna tato jídla jsou podle něho přímo lahůdkou. Také mu velmi chutná svítek s houbami (pozn. red.: knížka je rozebrána).

Šupinovka zhoubná čili topolová byla v r. 1943 na podzim kupodivu velmi hojná všude v topolových alejích. Do poradny ČČH byla donesena koncem října a začátkem listopadu z mnoha stran. Má na dřevo topolu mocný účinek pomocí svých enzymů, které dřevo rozkládají. Její škodlivý vliv je viděti nejen ve dřevě samém, nýbrž i na obyčejně přehojných a často velikých plodnicích, které někdy vyrůstají na dlouhých nohách z dutiny ve kmeni. Pan Miloš Procházka nalezl 26. X. na topole u Zbraslavi ve výšce asi 8 m celý veliký chomáč této houby.

Někdy vůbec dá sběr hub dosti práce. Tak velmi často jsme nuceni pro některé druhy hub, na př. šupinovky, václavky, choroše atd. lézti vysoko na stromy. Na př. šupinovka zhoubná, která obyčejně roste na topolech při zemi, vyroste někdy i ve značné výšce, což platí také o václavce. Tak musil náš spolupracovník p. Raboch vylézt letos (1943) v říjnu, pro ně vysoko na skálu, kde vyrostly na starém pařezu.

Zatím co začátkem listopadu 1943 vlivem sucha a ranních mrazů na Hradecku i v okolí Prahy houby přestaly růst, poslal nám p. řed. St. Švehla ze Strmilova u Tábora plnou velkou krabici, s as 35 druhy hub, jež všechny ještě byly pěkně čerstvé, mrazem nedotčené. Měly

mezi sebou houby zřejmě letní nebo ze začátku podzimu: strakoš, poddoubník červenavý, liška obecná, slizák mazlavý, šťavnatka červená, lošák bílý, hřib dutonohý. Zvláštností byla pěkná kotrč čirůvkovitá (T. aggregatum). Pan V. Nepokoj z Jablonné nad Orl. poslal mléčník pýřitý, václavku a řadu jiných hub. Je viděti, že v Orlických horách trvá ještě mírné počasí a že je tam vlhčeji než u Hradce.

Náš dávný spolupracovník p. řed. J. Šimr, posílá nyní mykologickému ústavu zajímavé doklady ze svého výzkumu. Je viděti, že na Třebenicku ještě houby rostou. P. A. Kolář z N. Etynku poslal ukázky čirůvky nahé, kterou dosud nesbíral. Pan Jos. Trojánek, z Radošovic u Říčan, poslal bělolanýž, který vyrostl na písčité cestě vedle smrčiny. Je viděti, že letos léto se prodloužilo, neboť bělolanýž je houba spíše letní a ze začátku podzimu než ze začátku listopadu. P. R. Smola, Praha XVI., donesl z Roblína, kde ovšem se již uplatnilo sucho a mráz, z vlhčích mechovin některé houby, na př. žampion lesní.

Na moji přednášku 8. XI. bylo ještě doneseno na 140 a 15. XI. 125 druhů čerstvých hub.

Obr. č. 5. *Čirůvka hořká* (Tr. acerbum Bull.) jest velká, bledá čirůvka z listnatých lesů, která je sice jedlá, ale hořká. Roste v pozdním létě. — Archiv ČČH. Napsal Sm.

Pozn. red. Žádáme všechny čtenáře a spolupracovníky ČČH, kteří tuto houbu znají, aby nám o ní podali zprávu a věnovali jí pozornost i r. 1944.

*

Některé šupinovky, třepenitky nevytvářejí ani v dospělosti výtrusy a proto jejich plodnice mají lupeny v původní barvě. Proto některé žluté šupinovky a třepenitky, které v dospělosti od hnědých neb tmavých výtrusů jsou přiměřeně tmavě zbarveny, zůstávají pak živě žluté, což může vésti k omylům. Tak mohou „vznikati" nové druhy. Z toho je zřejmo, že kdo určuje houbu, musí vždycky také pátrat po výtrusech.

Smotlacha.

*

Dymnivkou, jak sděluje prof. Eberle, nazývají v N. Bydžově choroš troudový. Velmi případně, neboť se kdysi z něho vyráběla zápalná hubka. Roste tam na lipách na hřbitově.

Stálou výstavu hub v srpnu a září v N. Bydžově v rámci Smotl. mykolog. ústavu a tedy i ČMS a ČČH uspořádal stejně jako loni prof. Eberle, který, jak jsme již sdělili, je nyní v prakt. mykologii v N. Bydžově a v Olomouci velice činný.

Výzkum hub v různém směru koná dnes na sta čtenářů a spolupracovníků ČČH v Praze i všude v Č. a na M. Většina z nich vede si o tomto výzkumu přesný záznam kdy, kde a co našli. Tak mají někteří jako na př. p. řed. B. Václavík, který zkoumá houby v lesích černokosteleckých, k tomu účelu knížku, kam si svoje záznamy zapisuje. Profesor Rudolf Jansa, za Slatiny a Rychnova vede si mapu lesa, kde sbírá a zapisuje si význačné druhy hub, kde rostou. Jelikož chceme míti přehled o všech čtenářích ČČH (nemusí být přímými odběrateli), kteří se zabývají výzkumem hub v jakémkoliv směru (též jedlost a způsob použití je při výzkumu velmi důležitý) prosíme, aby nám poslali zprávu o výzkumu, pokud možno do týdne.

Dotazník. 1. Všichni, kteří zabýváte se studiem hub jedovatých, sdělte, kde a kdy jste letos sbírali much. zelenou a bílou a záv. olovovou. Sdělte, kde tyto houby v Č. a na M. rostou trvale. 2. Všichni, kteří sbíráte větší počet hub k jídlu méně obvyklých, sdělte, kterých 5, 10, 15, 20, 25 hub pokládáte za nejlepší a) do polévky, b) do smaženice, c) do guláše neb jiné omáčky, d) na sušení, e) do octa. Kdo sbírá méně druhů hub, vypočte jich méně, kdo více, může jich udati i větší počet než 25 a to tak, aby byla vyjmenováním naznačena i příslušná hodnota hub čili první bude nejlepší a poslední nejméně cenná.

Redakce upozorňuje, že články v ČČH i ve všech starých ročnících jsou vesměs originály, jež je dovoleno otiskovati pouze s udáním autora a pramene.

Valná hromada ČMS konala se 5. VII. 1943. Po zprávách funkcionářů a udělení absolutoria výboru byly provedeny doplňovací volby a přijat návrh na zvýšení člen. příspěvku na K 20.—, jež však definitivně schválila teprve mimořádná valná hromada 27. XI. 1943. Výbor ustavil se takto: předs. Dr. Fr. Smotlacha, místopř. Ing. Havlena, jedn. I. Charvát, pokl. Mir. Langer, knih. Dr. Vávra, členové: Ing. Kubík, Ing. Benda, Vacek, Zeman. Náhr.: Ing. Urban a MUC. Herink. Rev.: Fr. Guth a K. Tykač.

Každý výtisk ČČH měj dnes nejméně 10 čtenářů. Veliký rozvoj mykologie u nás způsobený činností našeho mykol. ústavu ČČH a ČMS a zájmem o potraviny vyžadoval by si nejméně dvojnásobný počet výtisků ČČH. To však není možno. Proto prosíme odběratele ČČH, aby kolem sebe vytvořili doma, v závodech, úřadech a všude, kde bydlí neb pracují, čtenářský kroužek ČČH. Stejně tak učiňte s mým „Přehledem hub", „Houbami v kuchyni", starými ročníky ČČH a pod. Kde se tak již děje, oznamte to lask. ČČH lístkem. Tam, kde by bylo při tom vážných pracovníků větší počet, uvolníme pro ně zbývající výtisky ČČH. Hlaste se rovněž o ně, pokud ještě jsou. Smotlacha.

Organisace houbařství u nás. V Heřmanově Městci pracuje p. Al. Hampl, vrch. rev. v. v., ČČH získal letos 9 odběratelů.

Díky. ČMS a ČČH, jakožto pořadatelé výr. výstavy hub na Slov. ostrově děkují tímto znovu za velikou pomoc, kterou poskytl výstavě četní členové ČMS, donášejíce tam čerstvé houby. Příznivé počasí a bohatý vzrůst hub v okolí pražském umožnily tuto donášku. Kdežto

loni byl jsem nucen každý týden je opatřovati často velmi obtížně na Hradecku, kde na vlhčích místech houby přece jen rostly, byl jsem letos od toho osvobozen a mohl jsem svůj čas věnovat vědecké práci. Proto se připojuji i svým díkem všem těm, kteří houby na výstavu donesli a poslali. Jména jejich jsou zaznamenána v dějinách ČMS. Při tom zároveň vzpomínáme znovu na sl. Milušku Procházkovou. Ta pomáhala po celou výstavu tím, že večer ochotně obstarala pokladnu výstavy. Přinesla také do výstavy 100 papír. talířků, stejně jako p. Fr. Soldán, který mimo to věnoval na výstavu 200 korun.

Dr. Fr. Smotlacha.

Nedělní vycházky ČMS vedené s velkým úspěchem pp. místopředs. Ing. Havlenou a V. Vackem jsou velmi početně navštíveny. Budou se konati i v zimě. Dotazy v Ústředí, tel. 454-18.

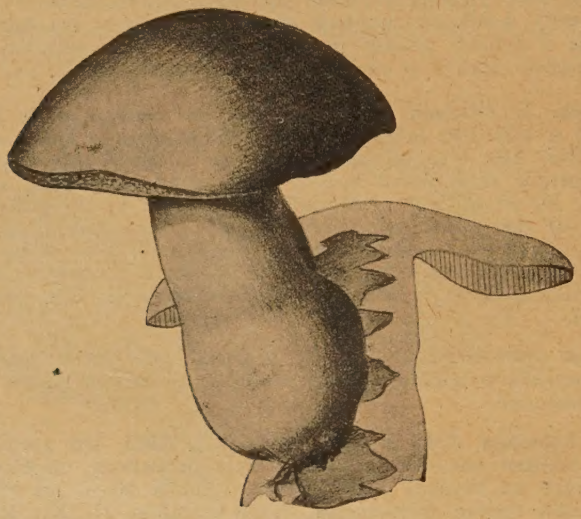

Obr. 6. *Hřib připlavělý* (Boletus — Suillus — fulvidus Fr.), jak jej nakreslil svého času a pro redakci popsal zvěčnělý mistr kresby hub Kučera není nic jiného, než pěkná forma hřibu kaštanového (B. castaneus Bull.). Druh tento patří svou bílou dužninou a svou jemností i vůní mezi naše nejlepší houby, při čemž je u nás všude jen roztroušen až na výjimečná místa, jako jsou boroviny s dubem smíšené u St. Boleslavi. Za to za světové války jsem zjistil, že ve vých. Polsku a na Volyňsku v tamních lesích roste mnohem hojněji a že má mnohem větší plodnice než u nás. Že je to běžná houba těchto končin Evropy, potvrdila nám skutečnost, že se z východní Evropy dováží k nám i do Ameriky ve velkém usušen v celých klobouclch a navlečen na motouzy do tvaru růženců. Však máme o tom ve starších roč. ČČH již zajímavé zprávy. R. 1944 je určen výzkumu tohoto hřibu v Čechách a na Moravě. Prosíme všechny čtenáře, kteří jej znají, aby nám napsali, kdy a kde jej sbírali a mimo to žádáme, aby mu věnovali i nadále zvláštní a mimořádnou pozornost. — Originál Kučerův. Archiv ČČH. Napsal Smotlacha.

Dně 31. VII. 1943 sbíral Dr. Forman přes velké sucho v lesích Mníšeckých much. růžovou, šedivku, syrovinku, hol. namodralou, bažinnou. Dosti hojně rostly ryzce peprné.

Penízovku širolupenou přes 20 cm širokou zaslal mykol. ústavu 26. VII. Fr. Valkoun z okolí Měčína na Moravě. Hadovku obecnou mimo jiné houby poslala koncem července do ústavu kolegyně M. Marklová z okolí Červ. Peček. Poslala jen „vajíčko", avšak hadovka poštou dorostla a ta vůně po medu!! Prof. Matas, sbíral 23. VII. v Klánovicích jen málo hub, neboť i zde byl růst omezený. Kupodivu vyrostla již strmělka kyjonohá, která jinak se objevuje až na podzim, a vajíčka hadovky.

Poradna 2. VIII. 1943 řešila velkou řadu zásilek z posl. dnů července. Náš spoluprac. F. Valkoun posílá kořeny kapradí, kde patrně i podhoubí lišky obecné vyrůstalo, neboť se v blízkosti objevily její plodnice. Viz o tom zvláštní článeček. P. odb. uč. Pospíšil posílá z okolí Vsetína podmásník ovčí, slizák modřínový, syrovinky, holubinku nazelenalou a řadu jiných hub. Řed. Trojna v několika zásilkách mnoho různých holubinek, mezi nimiž se zvláště uplatňuje nazelenalá, odbarvená a mandlová. Jsou to houby jednak z vlhčích míst, jednak z těžší půdy. Kol. Ing. Fr. Čip z Pecky u N. Paky poslal holubinku jahodovou. Velmi zajímavý kukmák okázalý poslal Králův mlýn z Chodouně. Vyrostl ve skleníku. Je neškodný. Prof. B. Marklová zaslala ze Staňkova od Třeboně, kde sportuje, hřib dutonohý, čechr. černohuňatou a pěkný kovář, trochu zakrnělý suchem. Je vidět, že má v houbařství, stejně jako ve sportu velké úspěchy. Zajímavou zásilku zaslal p. ř. uč. J. Holčák z okolí Rožnova na Moravě. Bohužel utrpěla vedrem při dopravě.

Konec srpna v houbách v ústředním výzkumu v ústavu Smotlachově. P. Křížek z Prahy VIII. nalezl v lesích v okolí Prahy hřib satan, zakrnělý vlivem sucha. P. Štrunc z Vokovic našel mladé bedly odřené. Měly dlouhé nohy na znamení, že vyrostly v prohlubince, kde po dešti zachytilo se více vody a kde vyrostly proto i houby. Totéž platí o šupinovce slzivé, kterou donesl p. Ing. K. Karel. Prostě rostly na konci srpna 1943. Kolem Prahy rostly hlavně houby podešťné, vyvolané posledními dešti.

Mnoho zásilek došlo z venkova ve stavu velmi povážlivém, neboť teplo nevládlo jen v přírodě, nýbrž i při dopravě. Z hub nezbylo tu často skoro nic. Z některých zásilek jsme vyčerpali aspoň něco pro výzkum. Tak rostly teplomilné ryzce, na př. v okolí Uhelné Příbrami (sbíral p. J. Vlach), klouzky sličné v okolí N. Hrozenkova (sbírala na dovolené pí. M. Pašková). V tamním kraji je neznají a nesbírají. Akad. malíř mistr Hofman přinesl koncem srpna z Újezdu n. Zb. houby, které tu vyrostly po dešti. Hojně byly zastoupeny klouzky: kl. sličný, podmásníky, sl. skvrnitý, třep. slzivá, šp. obecná atd. Náš spoluprac. J. Hásek z Valdic poslal hřib podezřelý, závojenku jedovatou (podobnou závojence švestičkové E. prunuloides) a třep. slzivou. Závojenku jedovatou poslal nám také náš spoluprac. K. Mikulecký z Průhonic. Ukazuje se opět nebezpečí v lese, které letos zde bylo koncem června. Rostou jedovaté závojenky.

Satan koncem srpna 1943 vyrostl všude, kde je jeho místo v Č. a na M., třebas tam bylo sucho. Teplé počasí jej vyvolalo. Do poradny pražské i hradecké byl poslán a donesen nejméně z dvaceti stran, takže na 1. IX. 1943 byla jich v obou poradnách celá zásoba. Prof. Drachovský sbíral jej 27. VIII. v Karlickém údolí přímo u Hrádku. (Sbíral jej tam již také před dvěma lety.) Pí. B. Jeřábková našla jej v těchto dnech v Třebotově, kde roste ve velkém množství a kde je tamními usedlíky sbírán a pojídán. Pan Majer donesl z okolí Prahy do poradny satan a žlutou formu hřibu nachového. Rudou formu této houby donesl mimo jiné p. Jos. Urban z Chlumce. Týž donesl i hřib královský. P. Fr. Řezníček z N. Bydžova sbíral v Trninách rovněž hřib satan.

Administrace ČČH upozorňuje, že ČČH ač poslán, někdy nedojde. Administrace nemá na tom žádné viny. Reklamujte! Stejně se někdy stane s placením předplatného, zvláště, neděje-li se přímo. Nezapíše se, nebo špatně. I to se dojedná dodatečně. Posíláte-li plat, udejte vždy, zač platíte.

Našim čtenářům ČČH.

Dále upozorňujeme na námi vydané, vědecky bezvadné, podle nejnovějších výzkumů napsané knížky. (Knihovna ČČH a ČMS):

16. Smotlacha: **Jak pěstovati hřiby.**
17. Smotlacha: **Nový způsob pěstování ovocných stromů.** Tyto tři práce jsou spojeny v jedné knížce, cena K 6.—. (Přečtěte si důkladně obálku ČČH.)
18. Smotlacha-Zadina-Schmidt: **Námel, jeho význam, sběr a pěstování.**
19. Smotlacha: **Houby, které doporučujeme sbírat.**
20. Smotlacha: **Houby doplňkem stravy člověka.**
21. Smotlacha: **Čmelák, hlasatel jara.** Upozorněte pěstitele zahrad, sadů atd. na tuto práci, jež je zejména pro ně napsána.
22. Smotlacha: **V čem spočívá hodnota hub.**
23. Smotlacha: **Zajímavosti o houbách.**
24. Smotlacha: **Organisace našeho houbařství.**

Všechny tyto práce tvoří jeden svazek o 64 stranách. Zároveň je to prémie ČČH za K 10.—. Cena běžná K 14.—.

Obsahová cena ČČH, je tak veliká, že většina odběratelů dává si jej vázat a to dnes i s obálkou, která obsahuje mnoho důležitého. Noví odběratelé získávají si postupně staré roč., jichž je jen málo na skladě. Jak velká je cena ČČH, svědčí, že za roč. III., kterého se nejdéle nedostává, platí se dnes i K 300.—, ač stál původně K 15.—.

Heslo Časopisu č. houbařů „Houby všem" žádá také dokonalé poznání našich jedlých a jedovatých hub. To nemůže vykonati ČČH ani se svými četnými spolupracovníky jen sám, je třeba, aby pomáhali všichni čtenáři ČČH. Aby se počet jejich zvýšil, prosíme, aby každý odběratel ČČH utvořil kolem sebe kroužek houbařských pracovníků, kteří by četli jeho výtisk ČČH a tím mohli spolupracovati s mykol. ústavem Smotlachovým a s ČMS prostřednictvím ČČH. Tak se zvýší účin a úspěch práce každého odběratele ČČH na poli naší mykologie. Tak vznikne nová řada odboček mykol. ústavu v Č. a na M.

Žádám všechny čtenáře a spolupracovníky ČČH, jakož i všechny, kteří spolupracují nebo spolupracovali nějak se mnou na výzkumu hub (podle druhů, místa, času, kde rostou, podle jich chuti a upotřebení, podle jich pěstování, lidových názvů atd.), aby mi laskavě do týdne podali třebas krátkou zprávu. Platí to i pro houbaře pražské.

Smotlacha.

Předplatné XXIII. roč. ČČH jest pro toho, kdo platí předem (předplatné!) K 35.—, jinak K 40.—, upomínky K 2.—.

Redakce a administrace Praha III., Karmelitská 14. — Vychází ročně v deseti číslech. Předplatné K 40. — Upomínky 2·-K. — K redakci jest připojena bezplat. houbařská poradna a zkušebna. — Novinová sazba povolena řed. pošt. a telegrafů č. 143.236 IIIa 1937 ze dne 28. 6. 1937. Dohlédací pošt. úřad Praha 25. Tiskem Otakara Štěpána v Praze II.
20. 11. 1943.